

Perintö- ja lahjaverolain mukaisen sukupolvenvaihdoshuojennuksen
edellytyksenä olevan yrityksen ja yritysvarallisuuden soveltamisala

Pro gradu -tutkielma

Helsingin yliopisto

Perhe- ja jäämistöoikeuden projektiseminaari

Laatija: Alex Nyberg

Ohjaaja: Tapani Lohi

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution – Department Oikeustieteen maisterin koulutusohjelma
Tekijä - Författare – Author Alex Nyberg		
Työn nimi - Arbetets titel – Title Perintö- ja lahjaverolain mukaisen sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytyksenä olevan yrityksen ja yritysvarallisuuden soveltamisala.		
Oppiaine - Läroämne – Subject Jäämistöoikeus		
Työn laji - Arbetets art – Level Maisteritutkielma	Aika - Datum – Month and year Huhtikuu 2021	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages VI + 62
Tiivistelmä - Referat – Abstract Yrityksen sukupolvenvaihdosta pyritään helpottamaan myöntämällä perintö- tai lahjaverotukseen verohuojennus. Huojennuksesta säädetään perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä. Verohuojennuksen tarkoituksena on turvata yritystoiminnan jatkuvuus ja työpaikkojen säilyminen sukupolvenvaihdoksessa. Yrityksen sukupolvenvaihdos aiheuttaa perinnön tai lahjan saajalle veroseuraamuksia, jotka voivat olla monessa tilanteessa hyvinkin suuret. Lainsäädännössä on ajateltu, että yritystoiminnan vaarantuminen perintö- tai lahjaveron takia ei ole tarkoituksenmukaista. Tästä verosta ei ole haluttu kuitenkaan luopua kokonaan. Näin ollen lainsäätäjä on päättänyt, että sukupolvenvaihdokseen myönnettävällä verohuojennuksella päästään tyydyttyvään lopputulokseen. Tutkielmassa syvennyn tutkimaan perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisen yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitettä. Käsitteitä ei ole määritetty laissa eikä lain valmisteluaineistoissa. Lisäksi käsitteiden määrittelyyn liittyy epävarmuutta ja oikeuskäytäntö on ollut vuosien saatossa vaihtelevaa. Näin ollen mielestäni on perusteltua syventyä näiden käsitteiden määrittelyyn. Tutkielmassa käsitteiden määrittelyssä hyödynnän lain esitöitä, oikeuskäytäntöä, oikeuskirjallisuutta ja verohallinnon ohjeistusta. Näiden perusteella kokoon tulkintaohjeita yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteen määrittelyyn. Yrityksen käsitteen määrittäminen on hyvin merkityksellistä sen vuoksi, että sen perusteella rajataan ulkopuolelle huojennuksen alle kuuluvat ja sen ulkopuolelle jäävät yritykset. Yritysvarallisuuden määrittelyssä puolestaan rajataan mihin osaan yrityksen varallisuudesta huojennus voidaan myöntää ja mikä osa yrityksen varallisuudesta jää huojennuksen ulkopuolelle. Tämän lisäksi tutkielmassa käyn läpi sukupolvenvaihdosta yleisesti, jotta prosessista saa kohtuullisen kokonaiskuvan. Omana lukuna on myös huojennuksen laskeminen, joka on monimutkainen tehtävä. Huojennuksen laskemiseen liittyy olennaisesti yritysvarallisuuden käsitteen määrittely tapauksissa, jossa osa varallisuudesta jätetään huojennuksen ulkopuolelle.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords jäämistöoikeus, perintöoikeus, perintövero, lahjavero, yrityksen sukupolvenvaihdos, sukupolvenvaihdoshuojennus, yritysvarallisuus perintö- ja lahjaverolain 55 §		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopisto / E-thesis		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

SISÄLLYSLUETTELO

Lähdeluettelo	IV
Lyhenteet ja säädökset	VI
1 Johdanto	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2 Tutkimusmetodi ja lähteet	4
2 Yritys perintönä tai lahjana	6
2.1 Johdanto	6
2.2 Perintö- ja avio-oikeus yritykseen.....	6
2.3 Sukupolvenvaihdoshuojennukseen oikeutettu henkilöpiiri	8
2.4 Yrityksen jakaminen perintönä.....	9
2.5 Yritys lahjana.....	11
2.6 Perintö- ja lahjaverovelvollisuus.....	13
3 Perintö- ja lahjaveron huojennus yrityksen sukupolvenvaihdoksessa	15
3.1 Johdanto	15
3.2 Jatkamisen edellytys.....	16
3.2.1 Johdanto	16
3.2.2 Jatkaminen tavallisessa tapauksessa	17
3.2.3 Jatkamisen edellytyksen erityistapaukset	18
3.2.4 Selvitys jatkamisesta	19
3.3 Yrityksen määritelmä.....	19
3.3.1 Yrityksen määritelmä hallitusten esityksien valossa.....	19
3.3.2 Yrityksen määritelmä oikeuskäytännössä	21
3.3.3 Yrityksen osa	24
3.4 Yritysvarallisuuden määritelmä.....	24
3.4.1 Johdanto	24
3.4.2 Yritysvarallisuuden määritelmä lain esitöissä	25
3.4.3 Yritysvarallisuuden käsite oikeuskäytännössä	27
3.5 Yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteen tarkoitus	33
3.5.1 Johdanto	33
3.5.2 Työpaikkojen säilymisen tarkoitus	34
3.5.3 Yrityksen jatkuvuuden vaarantumisen estäminen	36
3.6 Yrityksen käsitteen tulkinta.....	37
3.7 Yritysvarallisuuden käsitteen tulkinta.....	40
3.7.1 Johdanto	40
3.7.2 yritysvarallisuuden tulkintaohje.....	42
3.7.3 Huojennuksen soveltamisen tulkinta.....	46

3.8 Täysi huojenus.....	50
4 Huojennuksen laskeminen.....	52
5. Maksuajan pidentäminen	58
5.1 Johdanto	58
5.2 Lakiperusta.....	59
5.3 Menettely	59
5.4 Hakeminen.....	60
6 Tutkielman yhteenvedo	60

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Collin – Engblom – Holla – Järvinen – Lamminsivu – Lampinen – Lepistö – Paronen – Rautajuuri – Sandelin – Torkkel – Äimä: Elinkeinoverotus. KPMG ja Edita Publishing Oy. 2017.

Hirvonen: Mitkä metodit. 2011.

Immonen – Lindgren: Onnistunut sukupolvenvaihdos, 5. uudistettu painos. Alma Talent Oy. 2017.

Juusela – Tuominen: Sukupolvenvaihdoksen verotus. Alma Talent Oy. 2018.
(Verkkojulkaisu)

Kangas: Suomen Jäämistöoikeus I. Alma Talent Oy. 2016.

Kangas: Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet, 2. uudistettu painos. Alma Talent Oy. 2019

Kolehmainen – Räbinä: Jäämistösuunnittelu 1. Alma Talent Oy. 2020.

Kontiainen: Yhteisomistussuhteen perustaminen perinnön toimitusjaossa, Defensor Legis 1/2021, s. 79–98.

Kukkonen – Walden: Pk-yrityksen verosuunnittelu. Alma Talent Oy. 2014.

Lohi: Aviovarallisuus-oikeus. Alma Talent Oy. 2016.

Nykänen: Verohallinnon ohjeet käytännön verotuksen ja vero-oikeudellisen tutkimuksen oikeuslähteenä, Verotus 5/2020 s.616–629.

Ossa: Perintö- ja lahjaverotus. Talentum media Oy. 2016.

Puronen: Perintö- ja lahjaverotus. Alma Talent Oy. 10. uudistettu painos. 2011.

Saukkonne: Suomen poliittinen järjestelmä – verkkokirja. 2007

Verohallinnon ohjeet

Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa, antopäivä 21.12.2020, diaarinumero VH/8519/00.01.00/2020

Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa, antopäivä 1.9.2017, diaarinumero A57/200/2017

Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa, antopäivä 13.3.2020, diaarinumero VH/1495/00.01.00/2020

Lain esityöt

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 44/2005 vp

HE 290/1978

HE 84/2004

HE 288/2009

HE 364/2014

HE 257/2018

Oikeustapaukset

HAO 2005 05/0448/3

KHO 2006:100

KHO 2011:44

KHO 2014:92

KHO 2015:166

KHO 2016:173

KHO 2018:160

KHO 2018:163

LYHENTEET JA SÄÄDÖKSET

KHO	Korkein hallinto-oikeus
PVL	Perintö- ja lahjaverolaki
PK	Perintökaari
Vova	Veronsaajien oikeudenvilvontayksikkö
EVL	Elinkeinoverolaki

1 JOHDANTO

1.1 JOHDATUS AIHEESEEN

Tässä tutkimuksessa käsitellään yrityksen sukupolvenvaihdokseen liittyvää huojennusta perintö- ja lahjaverotukseen. Yrityksen sukupolvenvaihdos tarkoittaa yleisesti tapahtumakokonaisuutta, jossa omistus yritykseen siirtyy vanhemmalta sukupolvelta nuoremmalle. Tällöin yrityksen nykyinen omistaja myy, lahjoittaa tai jättää perinnöksi yrityksen osakkeet yritystoiminnan uudelle omistajalle. Yrityksen sukupolvenvaihdos on yhteiskunnallisesti merkittävä tapahtumakokonaisuus, joka vaikuttaa isoon joukkoon yrityksen sidosryhmistä. Yrityksen sukupolvenvaihdos koskee erityisesti yrityksen entistä omistajaa sekä tulevaa jatkajaa ja tietenkin verottajaa eli Suomen valtiota. Suomessa on valittu järjestelmä, jossa perinnöstä sekä lahjasta tulee maksaa valtiolle veroa. Samalla tavalla kuin kaikesta muustakin perinnöstä, pitää perintönä saadusta osakeyhtiöstä tai sen osasta maksaa perintö- tai lahjaveroa. Valtiovalta kuitenkin katsoo, että yrityksen sukupolvenvaihdosta ei tulisi verottaa yhtä paljon kuin muiden asioiden perimistä taikka lahjaksi saamista. Tästä syystä verottajalta voi saada huojennuksen perintö- tai lahjaveroon yrityksen sukupolvenvaihdoksessa.

Verohuojennus on luotu sitä varten, että yrityksen toiminta ei vaikeutuisi taikka loppuisi perintö- tai lahjaveron maksuvelvollisuuden takia. Hallituksen esityksessä HE 364/2014 on todettu, että yrityksen sukupolvenvaihdoksia koskevilla huojennussäännöksillä on pyritty estämään yritystoiminnan jatkuvuuden vaarantuminen perintö- ja lahjaverosta huolimatta¹. Samaa tavoitetta palvelee myös mahdollisuus saada lykkäys perintöveron maksuvelvollisuudelle. Monissa tilanteissa sukupolvenvaihdoksen verohuojennukset ovat käytännössä hyvin merkittäviä. Osassa tilanteissa verohuojennus todellakin mahdollistaa yritystoiminnan jatkamisen, joka muuten ei olisi mahdollista osakeyhtiön perimisestä johtuvien veroseuraamusten takia. Toisaalta on tilanteita, joissa yritystoiminta ei vaarantuisi huojentamattoman perintöveron maksamisen jälkeen. Näissä tilanteissa huojennuksen merkittävyys perustuu siihen, että yrityksen jatkajalle ei koidu kohtuuttoman suurta räsytystä perintö- ja lahjaverotuksesta. Suomen perintö- ja

¹ HE 364/2014 s.2

lahjaverotukseen ei kuulu ajatus, jonka mukaan verohuojennuksen voisi saada vain ne, jotka sitä todella tarvitsevat. Kyse on siinä mielessä universaalista valtion myöntämästä tukimuodosta.

Sukupolvenvaihdoshuojennus perintöverotuksessa kohdistuu perillisen perintöverotukseen. Perintöverotus ei kohdista mitään seuraamuksia yritykselle, sillä perintöverotus kohdistuu yksin yrityksen osakkeenomistajalle. Minkä takia sukupolvenvaihdosta koskevan sääntelyn tarkoituksena on yritystoiminnan jatkuvuuden turvaaminen? Herää kysymys, että miten yritystoiminta voi ylipäättänsä vaarantua sen osakkeenomistajalle kohdistuvan velvoitteen seurauksena? Ensi katsomalta vaikuttaisi, että yrityksen toiminnan jatkuvuudelle ei olisi mitään haittaa osakkeenomistajille kohdistuvista perintöveroseuraamuksista. Kauhuskenaariona lienee tilanne, jossa henkilö perii yrityksen, mutta henkilöllä ei ole käteisvaroja perintöveron maksua varten. Tällöin henkilö joutuisi myymään yrityksen, jotta hän selviäisi perintöverosta. Myytyään yrityksen, henkilö pystyy maksamaan perintöverot valtiolle. Ajatellaan, että henkilö sitten myy yrityksen kiinalaisille pääomasijoittajille, jotka jatkavat yritystoiminnan harjoittamista. Tässä tilanteessa yrityksen jatkuvuudelle ei aiheutunut mitään esteitä, sillä vain osakkeenomistajat vaihtuivat ja yritys jatkoi toimintaansa normaalisti.

Kysymys kuuluu, onko tämä lainsäätäjän tarkoitus yritystoiminnan jatkuvuuden osalta. Mielestäni lainsäätäjä kuitenkin tahtoo, että yrityksen periminen johtaisi siihen, että perillinen voi alkaa harjoittamaan yritystoimintaa. Tarkoituksena ei ole, että perintöveron maksuvelvollisuus pakottaisi yrityksen myymiseen. Näin ollen, huojennussääntelyn tarkoituksena on oletettavasti enneminkin yritystoiminnan jatkuminen perillisen toimesta osakeyhtiön osakkeenomistajana. Yritystoiminta jatkuu usein siitä huolimatta, että yrityksen myynnin jälkeen osakkeenomistajat vaihtuvat. Muunlaisen tulkinnan esittäminen ei olisi perusteltua, koska ei lainsäätäjä voi säätää lakia, joka on sen ilmoittaman tahdon vastainen.

Tutkimuksen alussa käyn läpi prosessia, jossa yritys siirtyy perilliseltä perinnönsaajalle. Käyn myös läpi tilannetta, jossa yritys annetaan lahjana. Tutkimuksessa tutkin minkälainen yritys voi saada perintöverolain mukaisen sukupolvenvaihdoshuojennuksen ja minkälainen ei. Tämän lisäksi syvennyn siihen, mille osalle yrityksen varallisuudesta voidaan myöntää

sukupolvenvaihdossääntelyn mukainen verohuojennus. On mahdollista, että on olemassa yritys, joka kuuluu sukupolvenvaihdoshuojennuksen piiriin, mutta osa sen varoista jää huojennuksen ulkopuolelle. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä VaVM 29/2018 todettiin, että *”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä tarkoitettujen yrityksen sekä yritysvarallisuuden käsitteiden tulkintaa verotuskäytännössä, raportoi tästä eduskunnalle ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön täsmentämiseksi.”* Hallituksen esityksessä HE 257/2018 vp kuitenkin todettiin, että tässä yhteydessä ei ole tarkoitus käsitellä sukupolvenvaihdoshuojennusta. Mielestäni eduskunnan olisi tullut kiinnittää huomiota yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteen tarkempaan määrittelyyn, etenkin kun sen epäselvyydestä on yhteisymmärrystä. Kun käsitteen määrittely ei ole selkää, on tämän tutkimuksen pääasiallinen aihe antaa tulkintaohje yritysvarallisuuden käsitteen määrittelyyn.

Tässä tutkimuksessa huomioidaan tilanteet, jossa lakimääräinen perimys tai testamenttimääräys johtaa sukupolvenvaihdokseen, esimerkiksi yllättävän ja ennakoimattoman kuoleman johdosta. Vaikka nämä tilanteet ovat harvinaisempia kuin sukupolvenvaihdostilanteet, joissa perittävä on vielä elossa, niin ne voivat olla mielenkiintoisia ja aiheuttavat paljon tulkinnallisia kysymyksiä. Kun sukupolvenvaihdos toteutetaan inter vivos, on onnistuminen todennäköisempää kuin ennakoimattoman kuoleman johdosta tapahtuma yrityksen sukupolvenvaihdos. Tämän vuoksi mielestäni on kiinnostavaa tutkia sukupolvenvaihdoksen kulkua tilanteessa, jossa sitä ei täysin suunnitella tai siihen ei ollut vielä varauduttu. Koska iso osa yrityksen sukupolvenvaihdoksista toteutetaan lahjana, on tätäkin prosessia mielestäni johdonmukaista käydä läpi. Perustetta tukee myös se, että samaa sääntelyä sovelletaan sekä lahjana että perintönä tapahtuvaan yrityksen sukupolvenvaihdokseen. Tutkimuksessa en käsittele tuloverolain mukaista yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennusta yrityksen omistajan tuloverotukseen. Lisäksi tässä tutkimuksessa on rajattu ulkopuolelle myös ne kansainväliset tilanteet, joissa perittävällä on liityntä johonkin muuhun valtioon kuin Suomeen.

Tutkimuksessa käytän perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisesta verohuojennuksesta yleisesti nimitystä sukupolvenvaihdoshuojennus. Samaa termiä käyttää korkein hallinto-

oikeus, jonka uskon tekevän termin käyttämisestä oikeaoppista.² On huomioitava, että perintöverolaissa ei ole käytetty termiä sukupolvenvaihdos. Lainsäätäjä kuitenkin käyttää termiä yrityksen sukupolvenvaihdos useissa hallituksen esityksissä.³ Mielestäni tälle termille ei tulisi antaa paljoakaan tulkinnallista merkitystä. Termiä tulisi käyttää lähinnä viittauksena yrityksen omistuspohjan vaihtumiseen sekä mahdollisesti siihen liittyvään verohuojennukseen. Nimittäin termin merkityksen pohtiminen voi johtaa väärin tuloksiin, jos pysytään sanamuodonmukaisessa tulkinnassa. Sukupolvenvaihdos, kuten termi ymmärretään suomen kielessä, tarkoittaa mm. yrityksen siirtymistä vanhemmalta sukupolvelta nuoremmalle tai yrityksen siirtymistä isältä pojalle tai äidiltä tyttäreille. PVL 55 § soveltuu myös muihinkin tilanteisiin, kuin yrityksen siirtymisen vanhemmalta sukupolvelta nuoremmalle sukupolvelle. PVL 55 § soveltuu nimittäin tilanteisiin, joissa yritys annetaan lahjaksi suvun ulkopuoliselle henkilölle. Tästä harhaanjohtavuudesta huolimatta, käytän tutkimuksessa termiä sukupolvenvaihdos, sillä se helpottaa tutkimuksen kirjoittamista. Kun käytän termiä sukupolvenvaihdos, tarkoitan sillä kaikkia PVL 55 §:n mukaisia tilanteita.

1.2 TUTKIMUSMETODI JA LÄHTEET

Tutkielmassani käytän pääasiassa lainopillista tutkimusmetodia. Tutkielmassa toteutan lainoppia, eli tutkin mikä on voimassa oleva oikeus, mikä merkitys on lailla ja muilla oikeuslähteillä.⁴ Yleisesti hyväksytyn oikeuslähdeopin lisäksi, tämän tutkielman kannalta on syytä huomioida erityisesti Verohallinnon ohjeiden korostunut merkitys oikeuslähteenä. Verohallinnon ohjeet poikkeavat lainopillisen tutkielman pääsääntöisistä oikeuslähteistä, jonka vuoksi on syytä pohtia niiden merkitystä lainopillisen tutkielman lähteenä. Vero-oikeudellisessa tutkimuksessa Verohallinnon ohjeet ovat merkittävä ja omaleimainen oikeuslähde.⁵ Verohallinnosta annetun lain 2.2 §:n mukaan verohallinnon on edistettävä oikeaa ja yhdenmukaista verotusta sekä kehitettävä Verohallinnon palvelukykyä. Hallituksen esityksen HE 288/2009 mukaan, edellä mainitun lain perusteella Verohallinto

² Katso, KHO 2015:166, KHO 2016:173, KHO 2018:160.

³ Katso, HE 364/2014.

⁴ Hirvonen 2011, s.23.

⁵ Nykänen, Verotus 5/2020, s. 619.

antaa verotusta koskevia yhtenäistämisohteja. Tutkimuksessa hyödynnän Verohallinnon ohjeita lain sisällön selvittämisessä.

Verohallinnon ohjeiden sijoittaminen oikeuslähdeopin hierarkiaan on pohdintaa vaativa tehtävä. Verohallinnon ohjeet ei tietenkään ole lakiin verrattavia vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä. Nykäsen mukaan Verohallinnon ohjeet ovat verohallinnolle heikosti velvoittavia oikeuslähteitä, mutta tuomioistuimelle sekä oikeustieteen tutkimuksessa Verohallinnon ohjeet ovat sallittujen oikeuslähteiden tasolla.⁶ Näin ollen, verohallinnon ohjeet ovat verrattavissa oikeuskirjallisuuteen oikeuslähteenä. Mielestäni verohallinnon ohjeille tulisi kuitenkin antaa oikeuskirjallisuutta hieman suurempi painoarvo. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että ohjeet on laatinut viranomainen. Viranomaisen laatimat ohjeet ovat mielestäni lainsoveltamisessa luotettavampia ja tärkeämpiä kuin oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot. Lisäksi ohjeille tulisi antaa painoarvoa, koska ohjeet usein tuovat ilmi Verohallinnon omaa käytäntöä. Verohallinto todennäköisesti noudattaa ohjeita, jolloin verovelvollisen ratkaisu todennäköisesti tehdään ohjeiden mukaisesti. Painoarvoa tuo myös se, että Verohallinto päivittää ohjeita usein ja ohjeet ovat näin ollen ajantasaisia. Yhteenvetona totean, että Verohallinnon ohjeet ovat tärkeä ja irrottamaton osa perintövero-oikeudellista tutkimusta ja, että niiden sivuuttaminen yrityksen sukupolvenvaihdosta koskevassa tutkimuksessa johtaisi mielestäni puutteelliseen lopputulokseen. Verohallinnon ohjeita tulee kuitenkin tarkastella kriittisesti, niin kuin muitakin lähteitä.

Tästä huolimatta, tutkielmani pääpaino on ehdottomasti lain säännöksissä sekä korkeimman hallinto-oikeuden julkaistuissa sekä julkaisemattomissa ratkaisuissa. Tutkielmassa hyödynnän myös oikeuskirjallisuutta. Perintö- ja lahjavero-oikeudellisen oikeuskirjallisuuden osalta on syytä kiinnittää huomioita kirjoittajaan, koska kirjallisuutta on paljon ja niitä on kirjoitettu vaihtelevien taustojen omaavien henkilöiden toimesta. Mielestäni relevantteina kirjallisuuslähteinä ja kannanottoina voi pitää ensinnäkin yliopistolla opettavien eli lähinnä professoreiden ja muiden tutkijoiden kirjoittamia kirjoja. Yritysmailman puolelta relevantteina kirjallisuuslähteinä mielestäni voi pitää lähinnä

⁶ Nykänen, Verotus 5/2020,, s. 619.

lahja- tai perintövero-oikeuden asiantuntijoiksi tunnustettujen henkilöiden kannanottoja. Näitäkin kannanottoja on syytä tarkastella kriittisesti, samoin kuin kaikkea muutakin tutkimuksessa käytettyä aineistoa. Mielestäni kirjallisuuslähteen painoarvoa arvioidessa on suositeltavaa katsoa Finlexistä oikeuskäytäntö kirjallisuudessa-kokoelmasta, että löytyykö kirjallisuuslähde KHO:n julkaisemien tapauksien liittyvissä julkaisuissa.⁷ Oikeuskäytännön kirjallisuudessa-kokoelma sisältää kotimaisia ja eurooppalaisia tuomioistuinratkaisuja koskevia viittauksia suomalaisesta oikeuskirjallisuudesta.

2 Yritys perintönä tai lahjana

2.1 Johdanto

Tässä luvussa käyn läpi yrityksen perimistä ja perinnön jakoa tilanteessa, jossa jäämistöön kuuluu yritys. Lisäksi käyn läpi yrityksen lahjoittamisen prosessia. Omana alalukuna on myös lahja- ja perintöverosta johtuvan verovelvollisuuden käsittely. Yrityksen sukupolvenvaihdosta ei säännellä nimenomaisesti perintölainsäädännössä. Toisin on maatilan sukupolvenvaihdoksen osalta, jolla on perintökaassa oma luku jäämistöön kuuluvan maatilan jakamisesta. Jäämistöön kuuluvan yrityksen perinnönjaossa noudatetaan näin ollen samoja säännöksiä kuin muissakin perinnönjaoissa. Yrityksen lahjoittamistakaan ei erikseen säännellä millään tavalla. Näin ollen yritys lahjoitetaan samalla tavalla kuin mikä tahansa muu omaisuus. Perintö- ja lahjaverolaissa on kuitenkin oma pykälä yrityksen perintö- ja lahjaverotuksesta.

2.2 Perintö- ja avio-oikeus yritykseen

Perintökaassa säädetään lakimääräisestä perimysjärjestyksestä. Perillisasema muodostuu suurimmassa osassa tilanteita sukulaisuuden tai avioliiton perusteella. Omaisuus jakautuu lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaisesti tilanteissa, jossa perittävällä ei ole ollut testamenttia.⁸ Suomen perintöoikeuden järjestelmässä on käytössä ns. kolmiportainen parenteelijärjestelmä.

⁷ Esimerkki listauksesta <https://finlex.fi/fi/oikeus/foki/tapaus/121030>.

⁸ Kangas 2016, s. 63.

Parenteelijärjestelmä toimii siten, että mikäli ensimmäisessä parenteelissa on perillisiä, pysytään ensimmäisessä parenteelissa ja omaisuus jaetaan ensimmäiseen parenteeleihin kuuluvien tai siihen yksin kuuluvan kanssa. Tällöin perintöä ei jaeta toiseen ja kolmanteen parenteeleihin kuuluvien henkilöiden kanssa. Mikäli perittävällä ei ole ensimmäiseen parenteeleihin kuuluvia perillisiä, niin vasta sitten perinnönjako ulotetaan toiseen parenteeleihin. Samoin toimii siirtymä kolmanteen parenteeleihin. Ensimmäiseen parenteeleihin kuuluvat PK 2:1:n perusteella rintaperilliset. Rintaperillisillä tarkoitetaan perittävän lapsia ja sijaantulo-oikeuden perusteella perittävän lasten jälkeläisiä. Toiseen parenteeleihin kuuluvat perittävän vanhemmat ja niiden puuttuessa perittävän sisarukset sekä taikka heidän jälkeläisensä. Sukulaisten perintöoikeus päättyy perintökaaren 2:3:ssa tarkoitettuun kolmanteen parenteeleihin. PK 2:3:n mukaan perintö menee pääsääntöisesti perittävän isovanhemmille siinä tapauksessa, että ensimmäiseen tai toiseen parenteeleihin kuuluvia perillisiä ei ole. Jos joku isovanhemmista on kuollut, saavat hänen lapsensa sen osan perinnöstä, mikä hänelle olisi tullut. PK 3:1:n mukaan jäämistö menee eloonjääneelle puolisolle, jos perittävä oli naimissa eikä häneltä jäänyt rintaperillisiä.

Tilanteessa, jossa perittävä on ollut naimissa kuolinhetkellä, aiheuttaa kuolema perintöoikeudellisten seuraamusten lisäksi myös aviovarallisuusosoikeudellisia seuraamuksia. Silloin kun perittävällä on eloonjäänyt puoliso sekä rintaperillisiä, on ennen perinnönjakoa tehtävä ositus. Osituksessa vahvistetaan sitovasti kuinka paljon puolison ja kuolinpesän tulee saada avio-oikeuden alaista omaisuutta.⁹ Tällöin osituksessa eloonjääneelle puolisolle kuuluu avio-oikeuden perusteella puolet pariskunnan yhteenlasketusta varallisuudesta. Avio-oikeuden mukaisen pääsäännön voi sivuuttaa, mikäli aviopuoliset ovat tehneet avioehtosopimuksen ja siinä nimenomaan sopineet toisin. Avio-oikeutta on voitu myös rajata testamentilla tai lahjakirjalla. Osituksen myötä saadusta omaisuudesta lesken ei tarvitse maksaa perintöveroa. Perintöveroa lesken tulee kuitenkin maksaa perintönä tai testamentin nojalla saadusta omaisuudesta.¹⁰ Tällaiseen saantoon soveltuu myös yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennukset. Yrityksen sukupolvenvaihdosta silmällä pitäen osituksessa on syytä selvittää, mitä omaisuutta luovutetaan tasinkona.

⁹ Lohi, s. 382.

¹⁰ Kolehmainen - Rabinä, s. 149.

Osituksella voi olla iso merkitys siihen, että meneekö yrityksen osakkeet kuolinpesään perillisille jaettavaksi vai jäävätkö ne eloonjääneelle leskelle.

Edellä kuvatut säännöt määräävät sen, kenelle perintö menee niissä tapauksissa, joissa perinnöstä ei ole määrätty toisin. Lakimääräinen perimysjärjestys on lähtökohta. Sitä voisi kuvata ikään kuin mallisopimuksena, jonka valtiovalta on tehnyt meidän puolestamme meidän hyväksi. Se on mallisopimus siitä, miten perimysjärjestys on vallitsevan käsityksen mukaisesti oikeudenmukaista toteuttaa. Tästä lähtökohdasta on mahdollista poiketa. Lakimääräisestä perimysjärjestystä poikkeaminen toteutetaan testamentti nimisellä instrumentilla. Testamentti on kuolemanvarainen, vastikkeeton ja yksipuolinen oikeustoimi, jolla omistaja määrää siitä, miten hänen omaisuutensa on hänen kuolemansa jälkeen jaettava.¹¹ Testamenttia hyödyntäen, voidaan laajentaa perillisten joukkoa tai muuttaa perillisten lakimääräisiä osuuksia perintöön. Kun lakimääräisen perinnön voi saada vain luonnollinen henkilö, niin testamentilla on mahdollista kuitenkin jättää perintöä myös oikeushenkilölle, kuten säätiöille tai osakeyhtiöille.

2.3 SUKUPOLVENVAIHDOSHUOJENNUKSEEN OIKEUTETTU HENKILÖPIIRI

Perintöverolaissa ei ole määräyksiä siitä, ketkä kaikki ovat oikeutettuja PVL 55 §:n mukaiseen verohuojennukseen. Tästä herää kysymys, minkä takia lainsäätäjät ei ole tarkentanut tätä sekä se, että onko huojennukseen oikeutettu henkilöpiiri rajaton vai rajattu.

Henkilöpiirin määrittämisessä tulisi ensiksi miettiä, mitä käsite sukupolvenvaihdos sisältää. Kuten johdannossa totesin, sukupolvenvaihdos on käsitteenä laaja, eikä se pois sulje ulkopuolelle mitään henkilö ryhmää. Kun kyseessä on perintö- ja lahjaverolaki, niin on oletettavaa, että huojennus voi tulla perillisille sekä lahjoituksen saajille. Lahjoituksen saajalta ei tavallisesti edellytetä sukulaisuussuhdetta, sillä lahjoja annetaan myös muillekin kuin sukulaisille. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2011:44 todetaan, että PVL 55 §: ”ei sinänsä edellyttänyt, että lainkohdassa tarkoitettu yritysvarallisuus siirtyy lahjoittajan sukulaiselle” Mitä lienee ilmaisu ”ei sinänsä” tarkoittavan. Tästä

¹¹ Kangas 2019, s. 585.

epäselvyydestä huolimatta, on kuitenkin selvää, että PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen voi saada kaikki luonnolliset henkilöt.

Perintöverolaki ei ota kantaa suoranaisesti siihen, voiko oikeushenkilö saada yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen. Tämä kysymys on lähinnä teoreettinen, koska käytännössä ei jouduta tilanteisiin, joissa yritys joutuisi maksamaan perintö- tai lahjaveroa. Tavallisesti, kun luonnollinen henkilö siirtää varallisuutta osakeyhtiölle, niin siitä ei aiheudu lahjavero seuraamusta yritykselle. Mielestäni lahjavero ei kuulu tilanteeseen, jossa luonnollinen henkilö siirtää varallisuutta osakeyhtiölle. Silloin kun luonnollinen henkilö siirtää varallisuutta osakeyhtiöön, niin hänellä on usein tarkoituksena yritystoiminnan tai sijoitustoiminnan harjoittaminen. Tällöin varat annetaan osakeyhtiölle lainana tai sijoituksena sijoitetun vapaan pääoman rahastoon. Näissä tapauksissa osakeyhtiölle ei pääsääntöisesti aiheudu lahjaveroseuraamuksia. Tietyissä tilanteissa, osakeyhtiö voi joutua suorittamaan lahjaveroa. Tällöin kyseessä tulee olla puhdas lahjoitus. Suhteellisen tuoreessa tapauksessa KHO 2011:44 päädyttiin kuitenkin katsomaan yhtiö velvolliseksi suorittamaan lahjaveroa luonnollisen henkilön lahjoituksen perusteella. Tämän lisäksi tapauksessa vahvistettiin se, että osakeyhtiö voi saada PVL 55 §:n mukaisen yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen.¹²

Perintöverolaissa ei ole mainintaa siitä, onko lahjan antajalle asetettu edellytyksiä. Sanomattakin on selvää, että luonnollinen henkilö on pääsääntöisesti lahjan antaja. Mutta, voiko lahjan antaja olla yhtiö tai kuolinpesä? Oikeuskirjallisuudessa on esitetty kannanotto, jonka mukaan lahjan antaja voisi olla myös yhtiö tai kuolinpesä.¹³ Kun PVL 55 §:ssä ei ole täsmennetty edellytyksiä lahjanantajalle, lain soveltamisalaan kuuluvat lähtökohtaisesti kaikki siviilioikeudellisesti pätevät lahjat.

2.4 YRITYKSEN JAKAMINEN PERINTÖNÄ

Luvussa 2.2 tarkoitetulla tavalla määritetään kuolinpesän osakkaat, joilla on oikeus perintöön. Tämän luvun kysymyksenä on, miten kuolinpesän varat tulee jakaa kuolinpesän osakkaiden kesken ja miten kuolinpesään sisältyvä yritys jaetaan.

¹² KHO 2011:44.

¹³ Juusela – Tuominen, Huojennukseen oikeutetut verovelvolliset, laissa ei rajoituksia.

Perinnönjako voidaan toteuttaa perillisten keskinäisellä sopimuksella eli sopimusjakona. Sopimusjaon toimittamisesta ovat vastuussa kuolinpesän osakkaat. Toinen vaihtoehto on, että perinnönjako toteutetaan toimitusjakona. Silloin perinnön jakoon osallistuu ulkopuolinen pesänjakaja, joka tekee ratkaisun perinnön jakamisesta. Perinnönjako on tehtävä toimitusjakona, mikäli yksikin osakas näin vaatii tai, jos jonkun osakkaan osuus pesästä on ulosmitattu. Jos velkoja, jonka oikeutta jako koskee, siihen suostuu, ulosottomies saa antaa luvan toimittaa jako sopimusjakona.¹⁴

Kun perintönä on yritys, niin testamentti on hyvä instrumentti, jolla perittävä voi päättää miten yritys jaetaan perinnönjaossa silloin, kun kuolinpesässä on enemmän kuin yksi osakas. Silloin kun perittävä on tehnyt testamentin yrityksen osalta, tulee yritys jakaa testamentin osoittamalla tavalla. Poikkeus tähän on kuitenkin se, että testamentilla ei voida loukata rintaperillisen oikeutta lakiosaan. Lisäksi perittävän jako-ohjeista voidaan poiketa osakkaiden yksimielisellä päätöksellä.¹⁵

Kun perinnönjako tehdään sopimusjakona, kuolinpesän osakkaat voivat keskenään päättää, miten omaisuus jaetaan. Osakkaat voivat määrätä sekä laskennallisesta että reaalisesta puolesta itse. Näin ollen kuolinpesään sisältyvistä yrityksen osakkeiden jakamisesta kuolinpesän osakkaat voivat sopia itse, kuka tai ketkä saavat osakkeita ja kuinka paljon. Usein osakkaan suostuvat perinnönjakoon, jos kaikki saavat oman suhteellisen osansa. Joskus voi olla niin, että joku haluaa saada perinnönjaossa kuolinpesästä yrityksen, mutta sen arvo ylittää perinnönsaajan suhteellisen osuuden. Tällöin on mahdollista, että perinnönsaaja lunastaa yrityksen siltä osin, kuin sen arvo ylittää perinnönsaajan arvomääräisen perintöosan arvon. Lunastus edellyttää kuitenkin kaikkien osakkaiden suostumusta.¹⁶

Mielenkiintoisempi kysymys on kuitenkin mielestäni, kuinka pesänjakajan tulisi jakaa kuolinpesään sisältyvän osakeyhtiön osakkeet, silloin kun kuolinpesän osakkaat eivät pääse keskenään sopimukseen pesänjakajan suostuttelusta huolimatta.¹⁷ Ensimmäisenä

¹⁴ PK 23:3.

¹⁵ Kangas, 2016, s. 1369.

¹⁶ Kangas, 2016, s. 1301.

¹⁷ Defensor Legis 1/2021, Kontiainen, s.80.

vaihtoehtoina on PK 23:8:n pääsääntö, jonka mukaisesti kullekin osakkaalle jaetaan osa kaiken laatuudesta omaisuudesta. Toinen vaihtoehto on PK 23:8:n poikkeus, jonka mukaan omaisuus on pantava samaan osaan, jos sitä ei voida sopivasti jakaa. Kolmantena vaihtoehtona on, että pesänjakajan ehdotuksesta oikeus määrää, että tietty omaisuus tai tarvittaessa pesän koko omaisuus on pesäjakajan toimesta myytävä, jollei jakoa muutoin saada toimitetuksi.¹⁸

Tätä tulkinta ongelmaa varten perintökaareen on otettu sääntelyä maatilán jakamisesta perintönä. Osakeyhtiön osalta vastaavaa sääntelyä ei kuitenkaan ole. Vuoden 1935 lainvalmistelukunta oli esittänyt, että periaatteellista estettä ei ole tulkita PK 23:8:ää niin, että elinkeinon kannalta epätaloudellinen jako oikeuttaa sijoittamaan elinkeino-omaisuuden yhteen osaan. Tällöin perusteena on oltava nimenomaan se, että seuraukset ovat elinkeinon jatkamisen kannalta epäedulliset.¹⁹ Mielestäni lähes poikkeuksetta operatiivisen ja elinkelpoisen listaamattoman osakeyhtiön osakkeet tulisi jakaa tasajaan periaatteen mukaisesti niin, että kukin kuolinpesän osakas saa kyseisen osakeyhtiön osakkeita oikeassa suhteessa. Etenkin, jos kyse on suku- tai perheyrytyksestä. Tätä puoltaa se, että osakeyhtiön osakkeet ovat helppo jakaa osiin, toisin kuin esimerkiksi muuta irtaimia omaisuutta voi olla vaikea jakaa osiin. Esimerkiksi autoa on hyvin vaikea laittaa kolmeen osaan taloudellisesti mielekkäällä tavalla. Mielestäni omaisuuden samaan osaan panemista tulisi soveltaa vain hyvin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Samoin, kun kyseessä on osakeyhtiön osakkeet, niin näiden myyminen tulisi kyseeseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa.

2.5 YRITYS LAHJANA

Yrityksen omistajanvaihdos toteutetaan usein jo siinä vaiheessa, kun yrityksen omistaja on vielä elossa. Tällöin yrityksen sukupolvenvaihdokselle on useita eri vaihtoehtoja. Mielestäni nämä vaihtoehdot on perusteltua jakaa kolmeen kategoriaan:

1. Yrityksen sukupolvenvaihdos ilman lahjaveroseuraamuksia yrityskauppana
2. Yrityksen sukupolvenvaihdos osin lahjana ja osin yrityskauppana

¹⁸ Defensor Legis 1/2021, Kontiainen, s.80.

¹⁹ Kangas 2016, s. 1298.

3. Yrityksen sukupolvenvaihdos täysin lahjana

Ensinnäkin yrityksen sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa ilman lahjaveroseuraamuksia. Yrityksen sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa aivan tavallisena yrityskauppana, jolloin ostaja maksaa osakeyhtiön osakkeista markkinaehtoisen hinnan. Tällöin yritystoimintaa jatkavalle henkilölle ei tule perintö- tai lahjaveroseuraamuksia. Lähellä tätä tilannetta on lahjanluonteinen kauppa, jossa kauppahinta on yli 75 prosenttia yrityksen käyvästä hinnasta. Tällöinkään ostajan ei tarvitse suorittaa lahjaveroa, vaikka ei maksaisikaan yrityksestä käypää hintaa. Sillä, PVL 18.3 §:n mukaan, kun kauppasopimuksessa sovittu vastike on enintään kolme neljännestä käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero lahjaksi. Kun kauppahinta on yli 75 prosenttia yrityksen käyvästä hinnasta, ei lahjanluonteinen kauppa sisällä lahjaa perintö- ja lahjaverotuksessa tarkoitettua lahjaa. Kun kauppahinta on yli 75 prosenttia yrityksen käyvästä arvosta, niin mielestäni silloin ei tule puhua yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennuksesta, vaikka kauppahinta olisikin vain 75,1 prosenttia käyvästä arvosta. Tämä johtuu siitä, että silloin ei sovelleta PVL 55 §:n säännöksiä. Lisäksi sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa kokonaan ilman perintö- tai lahjaveroseuraamuksia, jos yrityksestä maksetaan lahjanluonteisessa kaupassa yli 50 prosenttia sen käyvästä arvosta ja tapaukseen soveltuu PVL 55 § sukupolvenvaihdoshuojennuksesta. Tässä tilanteessa yrityksen luovuttaja voi saada tuloverotuksessa sukupolvenvaihdoshuojennuksen.

Toiseksi omistajavaihdos voidaan toteuttaa lahjanluonteisella kaupalla, jolloin ostajalle syntyy lahjaveroseuraamuksia. PVL 18.3 §:n mukaan kyseessä on verotettava lahja silloin, kun kauppahinta on alle 75 prosenttia yrityksen käyvästä hinnasta. Tässä tilanteessa lahjaveroa tulee maksaa siitä osuudesta, joka on lahja. Esimerkiksi, jos yrityksen käypä arvo on 100 000 euroa ja yrityksestä maksetaan 40 000 euroa, syntyy tällöin 60 000 euron lahja. Sukupolvenvaihdoksen toteuttamisessa lahjanluonteisessa kaupassa on syytä ottaa myös huomioon tuloverolain mukaiset huojennussäännökset. Tässäkin kategoriassa yrityksestä luopuva voi saada sukupolvenvaihdos huojennuksen tuloverotuksessa, jos edellytyksen siihen täyttyvät.

Kolmanneksi yrityksen sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa täysimääräisenä lahjana. Tällöin yrityksestä ei tehdä kauppasopimusta, vaan omistusoikeus osakeyhtiön osakkeisiin

siirtyy lahjoituksen myötä. Lahjakirjassa on syytä yksilöidä lahjan antaja, lahjan saaja, lahjoituksen kohde sekä omistusoikeuden siirtyminen ja sen ajankohta.²⁰ Tällöin yrityksen jatkaja joutuu maksamaan lahjaveroa koko yrityksen arvosta. Lahjoittaessa yrityksestä luopuva ei saa mitään vastiketta, joten kysymys tuloverotuksen huojennuksesta ei ole tarpeellinen.

2.6 PERINTÖ- JA LAHJAVEROVELVOLLISUUS

Silloin kun perintöön sisältyy yritys tai sen osa, noudatetaan aluksi ihan normaaleja sääntöjä perintöveron määräämisestä. PVL 5 §:n mukaan velvollisuus suorittaa perintöveroa alkaa pääsääntöisesti silloin, kun perinnönjättäjä kuolee. Verovelvollisuuden kannalta ratkaiseva ajankohta on näin ollen kuolinpäivä. PVL 18 §:ssä säädetään myös lahjaveron suorittamisesta. Sen mukaan lahjaveroa on suoritettava, kun omaisuus lahjana siirtyy toiselle. Myös lahjan arvo määritetään lahjoitushetken mukaan.

PK 20:1:n mukaan perunkirjoitus on toimitettava kolmessa kuukaudessa kuolemantapauksesta, ellei Verohallinto pidennä hakemuksesta perunkirjoituksen toimittamisaikaa. PVL 29 §:n mukaan perukirja on annettava kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta Verohallinnolle. Verovelvollisen on puolestaan annettava veroilmoitus Verohallinnolle kolmen kuukauden kuluessa verovelvollisuuden alkamisesta. Tämä koskee sekä lahjaverotusta että perintöverotusta. PVL 25 §:n mukaan perintöverotus toimitetaan perinnönjättäjän jäämistöstä laaditun perukirjan, ja jos perinnönjako on jo toimitettu, lisäksi jakokirjan perusteella. Perukirjaan on merkittävä jäämistön varat ja niiden arvo. Näin ollen perukirjaan tulisi arvioida yrityksen arvo. Perukirjan tiedot asetetaan perintöveropäätöksen perustaksi. Omaisuuden arvostamisessa tulee noudattaa PVL:n säännöksiä. Veroviranomainen ei ole kuitenkaan sidottu perukirjassa tehtyyn omaisuuden arvostamiseen, vaan se voi itsenäisesti harkiten arvostaa perukirjassa ilmoitetun omaisuuden uudelleen.²¹

Velkojen ja kulujen vähentämisen jälkeen netto-omaisuus jaetaan verotettavaksi perillisillä, sen arvon mukaan, joka omaisuudella oli kuolinhetkellä.²² Perintöveron

²⁰ Immonen – Lindgren, s.106.

²¹ Kangas 2019, s. 476.

²² Verohallinto 2017, kpl 1.2.2

maksaminen ei siis liity itse perinnön jakoon, sillä perintövero tulee maksaa, vaikka perintöä ei olisi vielä jaettu. Perinnönjaolle ei ole asetettu aikataulua lainsäädännössä, eikä sitä tarvitse tehdä ennen perintöverotuksen toimittamista. On tavallista, että kuolinpesä pysyy jakamattomana pitkiäkin aikoja. Perintöverotuksen toimittamisella on merkittävä vaikutus PVL 55 §:n huojennuksen osalta, sillä huojennusta ei voi saada enää perintöverotuksen toimittamisen jälkeen. PVL 55 §:n mukaista huojennusta on aina vaadittava ennen perintöverotuksen toimittamista, samoin kuin huojennusten edellytysten on täyttyttävä ennen perintöverotuksen toimitusta.²³ Ongelmallisia tilanteita voi syntyä sen vuoksi, että perinnön jakaminen voi olla edellytys PVL 55 §:n mukaiselle huojennukselle.

Jos kuolinpesään kuuluu X Oy:n osakkeita 50 kpl ja osakkaina on kaksi lasta A sekä B. X Oy:ssä on yhteensä 500 kpl osakkeita. A:n ja B:n laskennallisiin perintöosiin kuuluu 25 kpl X Oy:n osakkeista, mutta perinnönjakoa ei ole tehty ennen säännönmukaista perintöverotusta. Kummallekaan pesän osakkaista ei voida säännönmukaisessa perintöverotuksessa myöntää sukupolvenvaihdoshuojennusta, koska kumpaakaan perintöosaan ei sisälly PVL 55 §:n sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellyttämää kymmenesosaa osakeyhtiön osakkeista. Vaikka perintöverotuksen jälkeen tehtäisiin kuolinpesän perinnönjako, jossa A saa kaikki 50 X Oy:n osakkeista, niin sukupolvenvaihdoshuojennusta ei voida enää myöntää, eikä perintöverotusta muuttaa tämän perusteella. Jos perinnönjako olisi tehty ennen säännönmukaisen verotuksen toimittamista, huojennuksen edellytykset olisivat täyttyneet ja A olisi saanut huojennuksen.²⁴

Sukupolvenvaihdostilanteissa voidaan antaa muuta perintöverotusta suurempi merkitys perinnönjakosopimuksen sisällölle. Jakosopimuksella voidaan osoittaa, että huojennukseen oikeuttava omaisuus erä sisältyy perillisen perintöosaan ja perinnönjakosopimus voidaan ottaa huomion huojennuksen suuruuteen vaikuttavana tekijänä.²⁵ Näin ollen äsken mainitun esimerkin kaltaisissa tilanteissa, jossa perinnönjakoa ei tulla suorittamaan tai ei välttämättä tulla suorittamaan ennen perintöverotuksen

²³ Verohallinto 2017, kpl 2.7

²⁴ Verohallinto 2017, kpl 2,7

²⁵ Verohallinto 2017, kpl 2,7

toimittamista, on kuolinpesän osakkaiden syytä tehdä perinnönjaon esisopimus, jotta perinnönsaaja voi saada PVL 55 §:n mukaisen sukupolvenvaihdoshuojennuksen.

3 PERINTÖ- JA LAHJEVERON HUOJENNUS YRITYKSEN SUKUPOLVENVAIHDOKSESSA

3.1 JOHDANTO

Luvussa kolme on tarkoitus käydä läpi yrityksen ja yritysvarallisuuden määritelmää sekä näiden määritelmien tulkintaa.

Yleinen velvollisuus maksaa perintöveroa perustuu perintö- ja lahjaverolain ensimmäiseen pykälään. Tästä perintöverolain pääsäännöstä on mahdollista poiketa PVL 55 §:n täyden huojennuksen tai osittaisen huojennuksen perusteella. Täysi huojennus on mahdollinen vain lahjanluontoisen kaupan yhteydessä. Näin ollen täyttä huojennusta ei voi saada silloin kun henkilö perii yrityksen. Silloin ainoa vaihtoehto on osittainen huojennus. Perintötilanteessa noudatetaan PVL 1 §:n lisäksi PVL 9 §. PVL 9 §:n mukaan perintöveron perusteeksi pannaan se käypä arvo, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Tämä sääntö määrittää perinnön euromääräisen arvon, jonka perusteella perintöveron määrä normaalisti lasketaan. PVL 55 §:n poikkeussäännön perusteella maksettavan perintöveron euromääräistä määrää hujennetaan eli vähennetään.

PVL 55.1.1 §:n mukaan perintö- tai lahjaverosta jätetään verovelvollisen Verohallinnolle ennen verotuksen toimittamista tekemästä pyynnöstä osa maksuunpanematta, jos

- 1) veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä;
- 2) verovelvollinen jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä; ja
- 3) edellä 1 kohdassa tarkoitettusta maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 euroa.

Kaikkien kolmen edellytyksen on täytyttävä yhtäaikaaisesti, jotta Verohallinto voi myöntää verohuojennuksen sukupolvenvaihdokselle.²⁶

Yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennus ei koske vain tiettyä yhtiömuotoa. PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen voi saada näin ollen osakeyhtiön, osuuskunnan, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön osakkeiden ja osuuksien omistajanvaihdoksiin. Lisäksi huojennus soveltuu myös liikkeen- ja ammatinharjoittajan elinkeinotoiminnan luovutuksiin.²⁷ PVL 55 §:n sanamuodon mukaisesti perintöön kuuluvaan maatilaa voi saada huojennuksen samalla tavalla kuin yritykseen. Tutkimuksen keskiössä on osakeyhtiöt, jonka vuoksi muiden yhtiömuotojen tulkintaan ei paneuduta.

Perintöverolaissa tarkoitetun yrityksen käsitteen keskiöön kuuluvat vakiintunutta, varsinaista, operatiivista liiketoimintaa harjoittavat yritykset.²⁸ Perintöverolain yrityksen käsitteen ulkopuolelle jää selkeästi ei-operatiivinen sijoitusluonteinen yritystoiminta. Tulkinta ongelmat syntyvät siinä, kun tehdään rajanvetoa PVL:n mukaisen yrityksen käsitteen ja sen ulkopuolelle jäävän yrityksen välillä. Tällä rajanvedolla on hyvin merkittäviä oikeusvaikutuksia, sillä yrityksen käsitteen ulkopuolelle jäädessä, tällaisella yrityksellä ei ole mahdollisuutta saada PVL:n mukaista sukupolvenvaihdoshuojennusta.

Vaikka yrityksen perintönä jakamisessa noudatetaan samanlaista menettelyä kuin muissakin perinnönjaoissa, niin yrityksen perintöveroseuraukset voivat olla erilaiset kuin muussa perintönä jaettavassa omaisuudessa. Yrityksen sukupolvenvaihdoksen verohuojennuksesta säädetään PVL 55 pykälässä. Tämä pykälä mahdollistaa verohuojennuksen perintöverotuksessa ja lahjaverotuksessa. PVL 55 §:ssä säädetään sekä osittaisesta huojennuksesta että täydestä huojennuksesta. Sen lisäksi, että PVL sisältää säännökset sukupolvenvaihdos huojennuksesta, on PVL:ssä myös säännös sukupolvenvaihdoshuojennuksen menettämisestä.

3.2 JATKAMISEN EDELLYTYS

3.2.1 JOHDANTO

²⁶ Juusela - Tuominen, Veron määrän ja maksuajan huojentaminen.

²⁷ Juusela – Tuominen, Yrityksen käsite.

²⁸ Juusela – Tuominen, Yrityksen käsite.

PVL 55.1,2 §:n mukaisen toisen edellytyksen mukaan huojennus on mahdollista saada vain, jos verovelvollinen jatkaa yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadussa yrityksessä. Tässä luvussa käyn pintapuolisesti läpi, minkälainen toiminta täyttää jatkamisen käsitteen. Hallituksen esitykset eivät ole tarjonneet ohjeita jatkamisen edellytyksen määrittelyyn, joten käsitteen sisältö on muotoutunut oikeuskäytännössä. Epäselvät tapaukset ovat monesti edenneet korkeimpaan hallinto-oikeuteen saakka. Jatkamisen edellytyksen täyttymisen arviointia hankaloittaa monesti erilaisia oikeuksia antavat osakkeet.

3.2.2 JATKAMINEN TAVALLISESSA TAPAUKSESSA

Yritystoiminnan jatkamisen tyyppitapaus on tilanne, jossa henkilö osallistuu tosiallisesti päätösvalan käyttämiseen yrityksessä tai aktiivisesti toimivimmalla yrityksen johtotehtävissä. Samoin osakeyhtiön hallituksen varsinaisena jäsenenä toimiminen täyttää jatkamisen vaatimuksen.²⁹ Erillistä selvitystä jatkamisesta ei tarvita, mikäli luovutuksensaaja työskentelee luovutuksen jälkeen yhtiön hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana ja käyttää lahjana saatujen osakkeiden äänivaltaa yhtiössä.³⁰ On perusteltua olettaa, että toimitusjohtajana kyse on yritystoiminnan jatkamisesta. Toimitusjohtajalla on lakisääteisiä vastuita sekä mahdollisuus tehdä itsenäisesti päätöksiä yrityksessä toimivaltansa puitteissa. Kuitenkin hallituksen varsinaisen jäsenen rooli on tavallisesti merkittävästi pienempi. Hallituksen varsinainen jäsen saattaa olla täysin passiivinen eikä osallistu ollenkaan yrityksen toimintaan. Lisäksi hallituksen varsinaisella jäsenellä on hyvin vähän itsenäistä valtaa yrityksessä. Mielestäni hallituksen varsinaisena jäsenenä toimimista ei tulisi katsoa indisioksi siitä, että henkilö jatkaa yritystoimintaa yrityksessä. Vain muiden kriteerien täytyessä, hallituksen varsinaisen jäsenen voitaisiin katsoa jatkavan yrityksessä lahja- ja perintöverolain tarkoittamalla tavalla. Nykyisen käytännön perusteella luovutuksensaaja täyttää jatkamisen vaatimuksen, kun hänet laitetaan hallituksen varsinaiseksi jäseneksi.

Oikeuskäytännössä on selvitetty jatkamisen edellytyksen täyttymistä konsernitalanteessa. Tapauksessa HAO 2005 05/0448/3 konserniin kuului emoyhtiö ja tytäryhtiöitä. Lahjaksi annettiin emoyhtiön osakkeita. Kysymyksenä oli, katsotaanko jatkamisedellytyksen

²⁹ Collin ja muut, s. 790.

³⁰ Verohallinto 2020, Ennakkoratkaisu 9.5.2016 päätösnumero L000169991.

täyttyvän myös tytäryhtiön osakkeisiin vai tulisiko tytäryhtiön osakkeiden osalta hylätä perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukainen verohuojennus. Tapauksessa katsottiin, että jatkamisen edellytys yletyi myös emoyhtiön lisäksi tytäryhtiöihin, kun lahjansaajat käyttivät omistajan valtaa tytäryhtiöissä emoyhtiön kautta. Näin emoyhtiön hallituksessa toimiminen täyttää jatkamisen vaatimuksen myös tytäryhtiöihin. Mielestäni tällainen tulkinta on hyvä ja perusteltu. Emoyhtiön hallitus voi käyttää omistajan valtaa tytäryhtiöissä, joten olisi tarpeetonta, että luovutuksensaajan tulisi olla erikseen tytäryhtiöiden hallituksissa, jotta jatkamisen edellytys täytyisi suhteessa tytäryhtiöihin.

3.2.3 JATKAMISEN EDELLYTYKSEN ERITYISTAPAUKSET

Lahja- ja perintöverolain mukainen jatkaminen voi täytyä, vaikka henkilö ei toimitukseen hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana. Jatkaminen voi tapauskohtaisesti täytyä, jos henkilö käyttää omistajavaltaa lahjana saaduilla osakkeilla ja työskentelee yrityksessä. Yritystoiminnan jatkaminen täyttäminen ei tarkoita, että jatkajan tulisi olla töissä kokopäiväisesti kyseisessä yrityksessä.³¹

Hallitustyöskentely ei ole pakollinen edellytys jatkamisen täyttämiseksi. Tapauksessa KHO 2014:92 puitiin tätä asiaa. Tapauksessa luovutuksensaaja oli yrityksen johtoryhmässä ja oli ollut yrityksen talouspäälikkö ennen luovutusta ja aikoo jatkaa tätä työtä. Verovirasto hyväksyi, että kyseessä on perintö- ja lahjaverolain mukainen jatkaminen. Toista mieltä oli kuitenkin veronsaajien oikeudenvallonta yksikkö, joka valitti asiasta hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus katsoi, että kyseessä ei ole yritystoiminnan jatkaminen, koska henkilö ei ole yrityksen hallituksessa, jota jatkamisen tähtyminen edellyttäisi. Mielestäni hallinto-oikeuden kanta on täysin kestämatön ja epäoikeudenmukainen. Tapauksessa KHO 2014:92 yhtiön talouspäälikkö täytti jatkamisen vaatimuksen, vaikka hän ei ollutkaan osa yhtiön hallitusta. KHO katsoi, että jatkaminen yleensä tapahtuu toimimalla toimitusjohtajana tai hallituksessa, mutta tätä ei käytännön syistä voida asettaa ehdottomaksi edellytykseksi, vaan asiassa esitetyllä tavalla yritystoiminnan jatkaminen voi perheyhtiössä tapahtua myös käyttämällä päätösvaltaa osakkeiden perusteella ja toimimalla yhtiön johtotehtävissä.³²

³¹ Collin ja muut, s. 790.

³²KHO 2014:92.

Tämä tapaus ei kuitenkaan tarkoita, että talouspääällikkönä toimiminen tai muu rooli olisi yhtä vahva indisio kuin hallituksen varsinaisena jäsenenä toimiminen.

Jatkuvuuden on katsottu edellyttävän lisäksi, että yritystoimintaa on harjoitettu välittömästi ennen luovutusta.³³ On mahdollista, että yritystoiminta on lopetettu aikaisemmin ja sitten uudelleen aloitettu. Pääsääntöisesti tällaisessa tilanteessa ei ole kyse PVL 55.1,2 §:n mukaisesta jatkamisesta. Poikkeuksellisesti pakottavasta syystä keskeytynyt yritystoiminta ei kuitenkaan estä huojennuksen myöntämistä.³⁴

3.2.4 SELVITYS JATKAMISESTA

Hallituksen esityksen mukaan verovelvollisen on tehtävä selvitys siitä, että yritystoimintaa jatketaan.³⁵ Jatkamisen edellytyksen täyttäminen ratkaistaan aina yksityiskohtaisesti tapauksessa esille tulleiden seikkojen kokonaisarvosteluna. Näyttötaakka toiminnan jatkajasta ja jatkamisesta on verovelvollisella.³⁶ Jos jatkaminen tapahtuu muussa kuin toimitusjohtajan tai hallituksen jäsenen roolissa, voidaan lahjaveroilmoituksen huojennusvaatimuksessa tai ennakkoratkaisuhakemuksessa selvittää sellainen muu jatkajanrooli, joka voidaan luonteeltaan rinnastaa hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan tehtävän kaltaiseen merkittävään rooliin jatkettavassa yritystoiminnassa.³⁷ Jatkuminen täyttyy helposti silloin kun luovutuksensaaja aloittaa tai jatkaa yrityksen hallituksessa varajäsenenä. Tästä syystä, on hyvin suositeltavaa laittaa luovutuksensaaja hallitukseen, jotta ei tarvitse riidellä korkeimpaan hallinto-oikeuteen saakka siitä, että täyttyykö jatkamisen edellytys muilla perusteilla. Useimmissa tapauksissa ei ole mitään estettä sille, että luovutuksensaaja menisi yrityksen hallitukseen. Mikäli näin ei jostain syystä haluta toimia, tulee verovelvollisen tehdä selvitys, miten hän jatkaa yritystoimintaa. Selvityksestä tulee käydä ilmi, että henkilö käyttää omistajanvaltaa yrityksessä perintönä tai lahjana saaduilla osakkeilla sekä, että hän työskentelee yrityksessä.

3.3 YRITYKSEN MÄÄRITELMÄ

3.3.1 YRITYKSEN MÄÄRITELMÄ HALLITUSTEN ESITYKSIEN VALOSSA

³³Ossa, s.299.

³⁴ Verohallinto 2020, kpl 2.5.4.

³⁵ HE 290/1978, s.3.

³⁶ Kukkonen – Walden, s. 265, Collin ja muut, s. 792.

³⁷ Verohallinto 2020, kpl 2.5.4.

Kun perintö- ja lahjaverolaissa ei ole määritelty yrityksen tai yritysvarallisuuden käsitteitä, on mielestäni perusteltua aloittaa käsitteiden tutkiminen perehtymällä hallituksen esityksiin sekä muuhun lainvalmisteluaineistoon. Perintö- ja lahjaverolakia muutettiin vuonna 1979, jolloin siihen lisättiin säännökset perintöverohuojennuksesta sukupolvenvaihdostilanteissa. Hallituksen esityksessä HE 290/1978 ei oteta kuitenkaan suoraan kantaa yrityksen eikä yritysvarallisuuden määritelmään.

PVL 55 § muutettiin, kun hallituksen esityksessä HE 84/2004 haluttiin suurentaa sukupolvenvaihdoshuojennusta. Tässä hallituksen esityksessä sivutaan kysymystä siitä, että mikä kaikki varallisuus kuuluu PVL 55 §:n piiriin. HE 84/2004:ssä todetaan ensinnäkin yrityksen käsitettä ei ole erikseen määritelty perintö- ja lahjaverolainsäädännössä. Kuitenkin sukupolvenvaihdoshuojennuksessa tarkoitetun yrityksen piiri on määräytynyt pääsääntöisesti sen mukaan, onko yritykseen sovellettu elinkeinoverolakia vai tuloverolakia.³⁸ Hallituksen esityksessä todetaan, että huojoennus on yleensä myönnetty sellaisille yrityksille, joiden toimintaa verotetaan elinkeinoverolain mukaisesti. Samoin huojoennusta ei ole yleensä myönnetty, mikäli yritys on harjoittanut vain tuloverolain alaista vuokraustoimintaa. Lainsäätäjä toteaa, että lakimuutoksella ei ole tarkoitus muuttaa oikeustilaa siitä, mikä yrityksen varallisuus kuuluu huojoennuksen piiriin.³⁹

Hallituksen esityksen HE 53/2008 vp perusteella PVL:ä muutettiin siten, että yritysten sukupolvenvaihdoksen verotusta kevennettiin. Hallituksen esityksessä todetaan, että yrityksellä tarkoitetaan lähtökohtaisesti EVL mukaan verotettavaa toimintaa. Yritystoiminnan olemassaolo tulee ratkaista tapauskohtaisesti ottaen huomioon erityisesti elinkeinotoiminnan yleiset tunnusmerkit.

Hallituksen esityksen HE 257/2018 vp mukaan PVL 55§:ssä tarkoitettu yrityksen käsite ei ole kytketty tuloverotuksen elinkeinotoiminnan käsitteeseen tai tulolähteeseen. Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että tulolähdejaon poistamisella ei ole vaikutusta sukupolvenvaihdoksen yrityksen määritelmää koskevaan käytäntöön. Tulolähdejaon poistamisen jälkeen yrityksiä ei veroteta enää molempien elinkeinoverolain ja tuloverolain

³⁸ HE 84/2004, s.2.

³⁹ HE 84/2004, s.4.

perusteella. Nykyään yrityksiä verotetaan vain elinkeinoverolain perusteella. Entisen tulolähdejaon mukaista tuloverolain alaista omaisuutta vastaa nykyinen elinkeinoverolain 12 a §:n mukainen muu omaisuus. Näin ollen vanhoja periaatteita voidaan soveltaa uudessakin laissa.

Hallituksen esityksistä saa sellaisen kuvan, että yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteitä ei ole haluttu avata tarkemmin. Tulkintani on, että lainsäätäjä on katsonut, että sukupolvenvaihdokset ovat hyvin tapauskohtaisia, jonka vuoksi yritykselle ja yritysvarallisuudelle ei voida antaa tarkkoja käsitelmääritelmiä. Nimittäin tarkat käsitelmääritelmät saattaisivat johtaa siihen, että sellaiset yrityksen saavat huojennuksen, joiden ei olisi oikeasti tarkoitus saada sitä. Samoin olisi vaarana, että huojennuksen ulkopuolelle jäisivät yritykset, joiden olisi tarkoitus saada huojennus. Lisäksi, jos yritykselle ja yritysvarallisuudelle olisi ennalta määrätty kriteerit, olisi vaarana, että yritykset pyrkivät keinotekoisesti täyttämään nämä kriteerit. Kun lainsäätäjä on jättänyt määrittelemättä nämä kriteerit, se mahdollistaa lain soveltajalle enemmän liikkumavaraa tulkinnalle. Tällä lainsäädäntötekniikalla mahdollistetaan, että yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen saavat todella ne yritykset, joille se on tarkoitettu.

Korkein hallinto-oikeus on tapauksessa KHO 2018:163 ottanut kantaa hallituksen esitysten soveltumiseen tulkintaohjeena yritysvarallisuuden määrittelyyn. KHO:n mukaan muutoksenhaun kohteena olevaa asiaa ei voida suoraan ratkaista säännöksen ja esitöiden perusteella. Lain esityöt jättävät avoimeksi kysymyksen siitä, onko lainsäätäjä tarkoittanut myöntää sukupolvenvaihdosta koskevan huojennuksen myös tämänkaltaisessa tilanteessa.⁴⁰ Mielestäni tätä on tulkittava siten, että esityöt eivät suoraan anna vastausta tähän kysymykseen, mutta tämä ei tarkoita esitöiden olevan merkityksettömiä. Tämän voisi katsoa tukevan mielipidettäni siitä, että lainsäätäjän tarkoitusta sukupolvenvaihdoshuojennuksesta kokonaisuutena, tulee pohtia yrityksen yritysvarallisuuden käsitteen määrittelyssä. Lainsäätäjän tarkoitus on helpoiten tulkittava juuri hallituksen esityksien pohjalta.

3.3.2 YRITYKSEN MÄÄRITELMÄ OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

⁴⁰ KHO 2018:163.

Yrityksen sukupolvenvaihdon verohuojennusta koskevasta hallitusten esityksestä HE 257/2018 vp saa kuvan, että yrityksen määritelmä on muotoutunut oikeuskäytännössä. Esityksessä todetaan, että ei ole tarkoitus muuttaa yrityksen määritelmää koskevaa oikeuskäytäntöä. Näin ollen oletan, että lainsäätäjän on katsonut, että ratkaisut KHO 2002 T 1488 ja KHO 1989 T 3979 ovat olleet lainsäätäjän tarkoituksen mukaisia, koska tapaukset ovat julkaistu ennen hallituksen esitystä.

Tapauksessa KHO 1989 T 3979 yhtiötä ei pidetty perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisen yrityksenä. Tapauksessa osakeyhtiön toimintaan kuului yhtiön omistamien liikehuoneistojen vuokraaminen. Tällainen passiivinen sijoitusluonteinen toiminta ei kuulu perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisen yrityksen käsitteen alle. Tämän vuoksi tapauksen yhtiön osakkaat eivät saaneet huojennusta verotukseen.

Mielestäni kyseinen oikeustapaus kuvastaa hyvin voimassa olevaa oikeutta, vaikka lainsäädäntö on hieman muuttunut. Ennen vuotta 2019 yrityksen käsitteen määrittelyssä hyödynnettiin yritysten jakoa elinkeinoverolain mukaiseen toimintaan ja tuloverolain mukaiseen toimintaan. Vuoden 2020 yritysverotukseen tuli iso muutos, kun tulolähdejako tuloverolain ja elinkeinoverolain kesken poistettiin. Vanhassa järjestelmässä elinkeinoverolain perusteella verotettavaa liiketoimintaa pidettiin vahvana indisiona siitä, että kyseessä olisi PVL 55 §:ssä tarkoitettu yritys. Nykyään tulolähdejako ei voida enää hyödyntää yrityksen käsitteen määrittelyssä. Tästä huolimatta, yrityksen käsitteen määrittelyä koskeva aikaisempi oikeuskäytäntö on relevanttia, koska huojennuksen soveltamisala on säilynyt entisenä.⁴¹ Ratkaisun KHO 1989 T 3979 taustalla oli vanha tapa erotella yhtiöt elinkeinoverolain ja tuloverolain mukaan verotettaviin yhtiöihin. Tuloverolain mukaan verotettavat yhtiöt katsottiin sijoitusluonteiseksi toiminnaksi ja näin perintöverolain 55 §:n soveltamisen ulkopuolelle.

Tulolähdejaottelun loputtua verovuodesta 2020 alkaen kaikkia yrityksiä verotetaan elinkeinoverolain mukaan, lukuun ottamatta maatalouden tulolähdettä. Tästä muutoksesta huolimatta PVL 55 §:n soveltamisala ei muuttunut, vaan yrityksen todellinen toiminta edelleen määrää verohuojennuksen edellytysten täyttymisen. Sijoitusluonteista

⁴¹Verohallinto 2020, kpl 2.5.2.

toimintaa harjoittavat yhtiöt kuuluvat lähtökohtaisesti yritystoiminnan käsitteen ulkopuolelle. Vanhan järjestelmän tuloverolain mukaista yritystä vastaa nykyään yritys, jonka varat koostuvat pääosin EVL 12 a §:n mukaisesta muusta omaisuudesta. Tämä muu omaisuus muodostuu tyypillisesti hyödykkeistä, jotka eivät palvele yhteisön harjoittamaa elinkeinotoimintaa, jonka vuoksi ne eivät kuulu elinkeinoverolain muihin omaisuuslajeihin. Ottaen huomioon hallituksen esityksen maininnan, mielestäni voidaan pitää vahvana indisiona, että yhtiö ei kuulu PVL 55 §:n yrityksen käsitteen alle, jos varat koostuvat pääosin tästä muusta omaisuudesta. Mielestäni tämä on perusteltu tulkinta, vaikka siitä ei ole uutta julkaistua oikeuskäytäntöä. Vanha tulkinta ei kuitenkaan toimi toiseen suuntaa. Se, että yritystä verotetaan elinkeinoverolain perusteella, ei anna aiheutta olettaa, että yritys kuuluisi PVL 55 §:n mukaisen yrityksen käsitteen alle. Tämä johtuu siitä, että kaikkia yrityksiä verotetaan elinkeinoverolain perusteella.⁴²

Yrityksen käsitteen rajanvetoa käsiteltiin myös tapauksessa KHO 2002 T 1488. Tapauksessa pohdittiin että, milloin arvopapereihin sijoittavan yhtiön toiminta katsotaan perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaiseksi yritystoiminnaksi ja milloin verohuojennuksen ulkopuolelle jääväksi sijoitustoiminnaksi. Tapauksessa osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen mukaan sen toimialana oli harjoittaa arvopaperikauppaa, kiinteistöjen ja rakennusta omistamista ja vuokrausta sekä rahoitus- ja leasing toimintaa. Yhtiön liikevaihto oli 268 miljoonaa markkaa (n. 45 miljoonaa euroa) ja liikevaihto on koostunut pääasiallisesti osakeyhtiön harjoittamasta päivittäisestä arvopaperikaupasta. Yhtiön oma pääoma oli 1,4 miljoonaa euroa, vaihto-omaisuuteen kirjattujen arvopapereiden arvo 4,5 miljoonaa euroa ja rakennusten arvo 470 000 euroa. Yhtiötä oli myös verotettu elinkeinoverolain mukaan, mikä siihen aikaan oli indisio siitä, että toiminta olisi PVL 55 §:n yritystoimintaa. Tapauksessa KHO katsoi, että tapauksen osakeyhtiö on PVL 55 §:n mukainen yritys. Näin ollen kyseisen osakeyhtiön osakkaat saivat huojennuksen verotukseen.

Toinen laajamittaista sijoitustoimintaa koskeva julkaisematon tapaus on KHO 2006 T 723. Osakeyhtiön taseessa oli vaihto-omaisuutena erilaisia sijoitusinstrumentteja noin 18 miljoonan euron arvosta. Yhtiön liikevaihto oli 4,9 miljoonaa euroa, joka koostui pääasiassa

⁴² Verohallinto 2020, kpl 2.5.2.

arvopaperikaupasta. Tapauksessa katsottiin, että kuvatus kyseinen toiminta oli PVL 55 §:n mukainen yritystoimintaa, jonka vuoksi voitiin myöntää huojoennus.

Vastakkaiseen lopputulokseen yrityksen käsitteen rajanvedossa KHO on tullut tapauksessa KHO 2009 T 3394. Tapauksessa yhtiön liikevaihto oli vaihdellut noin 500 000 euron ja 800 000 euron välillä. Vuosittain sijoituksia ostettiin 11 ja 75 kappaleen välillä sekä sijoituksia myytiin vastaavasti 13 ja 33 kappaleen välillä. Yhtiön vaihto-omaisuusoli noin miljoonan euron luokkaa. Yrityksen käsitteen kannalta huomionarvoista oli myös se, että yhtiöllä ei ollut palkattua henkilökuntaa eikä palkkoja ollut maksettu. Tässä tapauksessa KHO katsoi, että kyseessä ei ole PVL 55 §:n mukainen yritys, jonka vuoksi yrityksen osakkaat eivät voi saada sukupolvenvaihdoshuojennusta. Huojennusta ei myönnetty, vaikka yhtiötä oli verotettu EVL:n mukaan, mikä oli ennen indisio siitä, että yhtiö olisi PVL 55 §:n mukainen yritys. Tämä tapaus osaltaan korostaa kuitenkin sitä, että tapauksen muut seikat määrittävät yrityksen käsitteen.

3.3.3 YRITYKSEN OSA

Sukupolvenvaihdoshuojennus voidaan myös myöntää tilanteessa, jossa henkilö perii osan yrityksestä. Yrityksen osa on määritelty PVL:ssä. PVL 57 §:n mukaan yrityksen osalla tarkoitetaan vähintään yhtä kymmenesosaa yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista. PVL 55 §:n mukainen verohuojennus on siis mahdollinen vain, jos 10 prosenttia tai yli osakeyhtiön osakkeista siirtyy perintönä tai lahjana. Tätä 10 prosentin rajaa tulkitaan verovelvolliskohtaisesti. Mikäli kuolinpesässä on 15 prosenttia tietyn osakeyhtiön osakkeista ja nämä jaetaan tasan kahden perillisen kesken, ei kumpikaan perillisistä voi saada PVL:n mukaista huojoennusta. Näin ollen huojoennuksen voi saada vain, jos verovelvollinen itse saa perintönä tai lahjana 10 prosenttia tai yli osakkeista.

3.4 YRITYSVARALLISUUDEN MÄÄRITELMÄ

3.4.1 JOHDANTO

Tässä luvussa käyn läpi lainvalmistelu aineistoa yritysvarallisuuden käsitteen osalta. Yritysvarallisuuden käsitettä ei ole avattu tarkemmin perintö- ja lahjaverolaissa eikä sen esitöissä, mutta käsite tunnustetaan ja mainintaan siellä. Tämän lisäksi tässä luvussa tutkin yritysvarallisuuden käsitettä oikeuskäytännössä. Oikeuskäytäntöä, jossa tulkitaan

yritysvarallisuuden käsitteen sisältöä, on julkaistu vain vähän. Merkittävä tällainen tapaus on kuitenkin KHO 2018:163. Ratkaistavana oli kysymys, että kuuluuko kaikki yrityksen varallisuus perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisen yritysvarallisuuden käsitteen alle, vai jääkö osa yrityksen varallisuudesta tämän käsitteen ulkopuolelle. Tämän oikeustapauksen tärkeyden johdosta tarkastelen X Oy:n koko taivalta verohallinnon ennakkoratkaisusta hallinto-oikeuden kautta korkeimpaan hallinto-oikeuteen tämän luvun jälkipuoliskolla.

3.4.2 YRITYSVARALLISUUDEN MÄÄRITELMÄ LAIN ESITÖISSÄ

PVL 55 §:n mukaisen sukupolvenvaihdoshuojennuksen säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä HE 290/1978 ei otettu kantaa yritysvarallisuuden käsitteeseen, eikä käsitettä edes mainittu siinä. Oletettavasti lainsäätämisen aikana ei katsottu käsitteellä olevan niin suurta merkitystä.

PVL 55 §:ää muutettiin hallituksen esityksellä HE 84/2004. Tässä hallituksen esityksessä käytetään jo yritysvarallisuuden käsitettä. Lisäksi hallituksen esityksessä täsmennettiin säännöksen soveltamisalaa. Kyseisessä hallituksen esityksessä todetaan, että on varmistettava, että verotuki eli sukupolvenvaihdoshuojennus kohdentuu yksinomaan varsinaiseen yritysvarallisuuteen eikä esimerkiksi sijoitusluontoiseen omaisuuteen. Mutta hallituksen esityksessä myös sanotaan, että lainmuutoksella ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä oikeustilaa, mikä yrityksen varallisuus kuuluu huojennuksen piiriin.⁴³

Hallituksen esityksestä HE 84/2004 annetun valtiovarainvaliokunnan mietinnössä VaVM 5/2004 vp on myös käsitelty yritysvarallisuuden määritelmää. Mietinnössä todetaan hallituksen esityksen kanta, että lainmuutoksella ei ole tarkoitus muuttaa oikeustilaa sen osalta, miten arvioidaan huojennuksen alle kuuluva varallisuus. Kuitenkin mietinnössä sanotaan, että oikeuskäytännössä ei ole perintö- ja lahjaverolain huojennussäännöksiä koskevia ratkaisuja, joissa olisi otettu nimenomaisesti kantaa elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön tuloverolaintulolähteeseen eli sijoitusvarallisuuteen kuuluvien varojen käsittelyyn. Erikoista tässä on se, että ministeriön mukaan on olemassa yrityksen käsitettä koskevaa oikeuskäytäntöä ja vielä selkää tällaista. Todellisuudessa tätä koskevaa julkaistua

⁴³ HE 84/2004 vp, s.4.

oikeuskäytäntöä ei ollut. Valiokunta totesi, että huojennuksen määrittämisen perusteena on yleensä osakeyhtiön osakkeen verotusarvo sellaisenaan.

Lisäksi mietinnössä huomioidaan, että jos yrityksen omaisuusmassassa on tapahtunut olennaisia muutoksia edellisen verotusarvon laskennan ja perimyksen tai lahjoituksen välisenä aikana, se voidaan ottaa huomioon, kuten esimerkiksi ratkaisussa KHO 2002:17 on tehty.⁴⁴ Ensikatsomalta vaikutti, että HE 84/2004 ja VaVM 5/2004 olisi antanut paljon apua yritysvarallisuuden määrittelyyn, mutta tosiasiaa näin ei ollut. Merkittävimmät huomiot ovat ne, että lainsäätäjän tahto on selkeä, että huojennuksen tulee kohdistua yritysvarallisuuteen eikä sijoitusvarallisuuteen sekä että, varallisuudessa tapahtuneet olennaiset muutokset voidaan ottaa huomioon säännöstä sovellettaessa. Tästä huolimatta ensisijaisena pääsääntönä on, että huojennuksen perusteena on osakeyhtiön verotusarvo sellaisenaan. Tämä tarkoittaa, että pääsääntöisesti yrityksen sukupolvenvaihdoksessa verohuojennus kohdistetaan koko yritykseen eikä varallisuutta erotella yritysvarallisuuteen ja sen ulkopuolelle.

Hallituksen esityksellä HE 144/2005 esitettiin varallisuusverolain kumoamista. Tässä yhteydessä todettiin, että tarkoituksena ei ole myöskään muuttaa nykyistä oikeustilaa arvioitaessa sitä, että mikä yrityksen varallisuus kuuluu sukupolvenvaihdoshuojennuksen piiriin.⁴⁵ Näin ollen varallisuuden erottelu on selvästi säännöksen tarkoituksen mukaista, kun sen arviointia tuodaan ilmi hallituksen esityksissä. Tästä huolimatta, lain esitöistä ei saada suoraa tukea siihen, että miten yritysvarallisuuden käsitettä tulisi arvioida ja miten varallisuus tulisi erotella.

Hallituksen esityksessä HE 53/2008 vp puitiin yritysvarallisuuden tulkintaa. Esityksen mukaan yritysten varallisuusaseman positiivinen kehitys ja huojennuksen edun lisääntyminen vuonna 2004 on johtanut yritysvarallisuuden tulkinnan merkityksen korostumiseen. Hallituksen esityksessä käydään läpi KHO:n antamia ratkaisuja vuodelta 2006. Näiden ratkaisujen perusteella on todettavissa, yhtiön elinkeinotoiminnan ohella erillisenä tulolähteenä verotettu sijoitus- ja vuokraustoiminta kuuluu perintö- ja lahjaverotuksessa huojennuksen piiriin, ainakin jos tämän toiminnan varat eivät muodosta

⁴⁴ VaVM 5/2004 vp, s.3,5.

⁴⁵ HE 144/2005 vp, s.15.

huomattavaa osaa yhtiön kokonaisvaroista.⁴⁶ Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että verovirasto sekä hallinto-oikeus olivat katsoneet, etteivät arvopaperikauppa ja vuokraustoiminta olleet perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä tarkoitettua yritysvarallisuutta. Mielestäni on erikoista, että hallituksen esityksessä ylipäättänsä käsitellään yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteitä, sillä kyseisessä hallituksen esityksessä näihin ei ehdotettu muutoksia. Hallituksen esityksestä jää kuva, jonka perusteella lainsäätäjät mahdollisesti tiedosti, että yritysvarallisuuden käsitettä tulisi selventää. Erikoista on myös, että miksi siinä tuodaan ilmi KHO:n ja veroviraston sekä hallinto-oikeuden vastakkainen kanta. Tässä vaiheessa lainsäätäjät ilmeisesti tyytyi KHO:n päättämään linjaan, eikä halunnut tehdä siihen muutoksia.

3.4.3 Yritysvarallisuuden käsite oikeuskäytännössä

3.4.3.1 KHO:n ratkaisuja vuodelta 2006

Tapauksessa KHO 2006:100 linjattiin sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltuvuutta tilanteeseen, jossa lahjoituksen kohteena on konsernin emoyhtiö, jolla oli kaksi tytäryhtiötä, jotka harjoittivat arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa. Näitä yhtiöitä käytettiin konsernin voittovarojen sijoituspaikkana.

Hallinto-oikeus oli todennut, että huojennuksen perusteeksi ei oteta emoyhtiön osakkeiden verotusarvoa, vaan tase on purettava ja yhtiön osakkeiden vertailuarvo on laskettava kunkin tytäryhtiön oman taseen nettovarallisuuden perusteella. Hallinto-oikeuden mielestä huojennus tulisi myöntää vain liiketoimintaan kuuluvan omaisuuden osalta ja sijoitusvarallisuus olisi tullut jättää huojennuksen ulkopuolelle.

KHO:n käsittelyssä asiassa katsottiin painoarvoa olevan myös sillä, että kun tapauksessa ei ole edes väitetty olevan kysymys sellaisesta tilanteesta, että yhtiön omaisuusmassassa olisi tapahtunut olennaisia muutoksia tai että asiassa olisi ryhdytty erityisiin toimiin pelkästään veroedun saamiseksi. KHO viittasi lain esitöissä ilmi tuotuun periaatteeseen, jonka mukaan huojennuksen perusteena on yleensä osakkeen verotusarvo sellaisenaan ja katsoi, että huojennuksen perusteeksi tulee ottaa emoyhtiön osakkeen verotusarvo. Näin ollen KHO:n

⁴⁶ HE 53/2008 vp s.6.

mukaan osuudet tytäryhtiöihin katsottiin olevan PVL 55 §:n mukaista yritysvarallisuutta. Tässä vaiheessa KHO piti taseen jakamattomuuden pääsääntöä niin vahvana, ettei katsonut taseen jakamisen olevan tarpeellista, vaikka kyseessä oli selkeästi elinkeinotoiminnan ulkopuolelle kuuluvasta varallisuudesta.

Vuonna 2006 KHO:ssa oli myös muita yritysvarallisuuden soveltamista koskevia tapauksia, mutta niitä ei julkaistu. Tapauksissa KHO 2006 T 3565,3566 ja 3568 tasetta ei aukaistu. Perusteluissa todettiin samaa kuin KHO 2006:100, että tapauksessa ei ollut edes väitetty olevan kysymys sellaisesta tilanteesta, että yhtiön omaisuusmassassa olisi tapahtunut olennaisia muutoksia tai että tapauksissa olisi ryhdytty erityisiin toimin pelkästään veroedun saamiseksi. Lisäksi yhdessä tapauksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että koska kiinteistöt eivät muodostaneet huomattavaa osaa yhtiön kokonaisvaroista, myös yhtiön vuokrausomaisuus katsottiin huojennuksen piiriin kuuluvaksi yritysvarallisuudeksi. Tärkeänä tulkinnallisena kannanottona voidaan pitää sitä, että huomattavan suuri sijoitusomaisuus ei kuulu yritysvarallisuudeksi ja näin ollen PVL 55 §:n alle. Tämän kannanoton heikkous on kuitenkin siinä, että siitä ei selviä, miten suuri sijoitusvarallisuus on huomattavan suuri.

3.4.3.2 KHO 2009 T 1491

Julkaisemattomassa tapauksessa KHO 2009 T 1491 käsiteltiin yritysvarallisuuden käsitettä ja taseen avaamista tilanteessa, jossa huomattava osa yrityksen taseesta koostui silloiseen tuloverolaintulolähteeseen kuuluneesta sijoitusvarallisuudesta. Tapauksessa yritys haki ennakkoratkaisua verottajalta.

Tapauksen yritys harjoitti muun muassa leipomotuotteiden myyntiä. Kaupparekisterimerkintöjen mukaan yhtiö voi myös omistaa, vuokrata, ostaa tai myydä kiinteistöjä sekä ostaa ja myydä arvopapereita ja osakkeita. Asiaa koskevalla tilikaudella yhtiön taseen loppusumma oli noin 690 000 euroa. Taseesta osakkeita oli 290 000 eurolla ja maa-alue omistuksia 120 000 eurolla. Sijoitusluontoinen varallisuus oli näin ollen noin 60 % taseen loppusummasta. Tapauksessa oli riidatonta, että sijoitusomaisuus oli hankittu yhtiön elinkeinotoiminnasta saaduilla tuloilla.

KHO:n perusteluiden mukaan ”Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon lain esitöistä ilmenevä lähtökohta, että huojennuksen perusteena on yleensä osakeyhtiön osakkeen

verotusarvo sellaisenaan niin ja kun asiassa ei ole edes väitetty olevan kysymys sellaisesta tilanteesta, että X Oy:n omaisuusmassassa olisi tapahtunut olennaisia muutoksia tai että asiassa olisi ryhdytty erityisiin toimiin pelkästään veroedun saamiseksi, korkein hallinto-oikeus kumoaa hallinto-oikeuden päätöksen ja veroviraston ennakkoratkaisun nyt kysymyksessä olevalta osalta sekä selittää uutena ennakkoratkaisuna, että myös X Oy:n nyt kysymyksessä oleva omaisuus luetaan yritysvarallisuudeksi ja siihen sovelletaan PVL 55 §:ä. (Äänestys 4–1.) (ei julk.).⁴⁷

Tapaus on merkittävä, vaikka se on julkaisematon, sillä taseen avaamisen tulkinnasta on ollut sen verran vähän oikeuskäytäntöä. Tähän tapaukseen mennessä taseen avaamista pidettiin hyvin poikkeuksellisenä, kun kerran edes 60 prosentin sijoitusvarallisuus ei antanut aihetta jättää sijoitusvarallisuutta PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen ulkopuolelle. Aiheena taseen avaamiselle pidettiin esimerkiksi yhtiöön siirrettyjä varoja, jotka eivät olleet syntyneet elinkeinotoiminnan tuottona. Seuraavassa luvussa käsiteltävä ratkaisu KHO 2018:163 muokkasi aikaisemmin vallinnutta oikeustilaa.

3.4.4.3 TAPAUKSEN KÄSITTELY KHO 2018:163 VEROHALLINNOSSA JA HALLINTO-OIKEUDESSA

Tapauksessa KHO 2018:163 oli kyse siitä, että X Oy:n omistaja A haluisi lahjoittaa neljälle pojalleen 12,2 prosenttia X Oy:n osakkeista. Kyseinen X Oy oli lääketieteellisiä palveluja tarjoava yritys. A:n pojat eivät olleet kouluttautuneet tälle toimialalle. X Oy:n taseen perusteella yhtiön oma pääoma oli 2,2 miljoonaa euroa ja taseen loppusumma noin 2,3 miljoonaa euroa. Verovuonna 2014 X Oy:n liikevaihto oli noin 1,3 miljoonaa euroa, elinkeinoverolain mukaan verotettava tulo oli noin 365 000 euroa ja tuloverolain mukaan verotettava tulo 40 000 euroa. Verovuonna 2015 luvut olivat 1,2 miljoonaa, 340 000 euroa ja 26 000 euroa.

Pääosa yrityksen liikevaihdosta muodostuu yhtiön harjoittamasta lääketieteellisestä liiketoiminnasta. X Oy:n tuloverolain mukaan verotettavat tulot ovat muodostuneet vuokratuloista, luovutusvoitosta sekä osakaslainan korkotuloista. Lisäksi tapauksen

⁴⁷ Immonen – Lindgren, s.166.

kannalta merkityksellistä oli se, että, X Oy:n sijoitusvarallisuus on kertynyt lääketieteellisiä palveluja tuottamalla.

X Oy haki verohallinnolta ennakkoratkaisua suunnitellun sukupolvenvaihdon toteuttamista varten. Verohallinto hyväksyi X Oy:n ennakkoratkaisuhakemuksen. Verohallinto katsoi, että kyseisiin lahjoituksiin sovelletaan perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaista sukupolvenvaihdo-shuojennusta. Ennakkoratkaisun mukaan asiassa on ratkaistava, voidaanko yhtiön tase joltain osin jakaa huo-jennusta laskettaessa, kun yhtiön arvo melkein kokonaisuudessaan muodostuu varsinaiseen lääkäritoimintaan liittymättömistä sijoitusvaroista. Ennakkoratkaisun aikana julkaistu oikeuskäytäntö taseen avaamisesta oli hyvin vähän ja silloisessa verohallinnon ohjeessa viitattiin julkaisemattomaan yksittäistapaukseen KHO 9.6.2009 taltio 1491, jossa luovutettavan kohteen taseesta 60 % oli tuloverolain mukaan verotettavia varoja. Tässä tapauksessa tasetta ei jaettu yritysvarallisuuteen ja sen ulkopuolelle. Kyseisen oikeustapauksen perusteluissa todettiin, että tuloverolain mukaan verotettavat varat luettiin yritysvarallisuuteen mm. sillä perusteella, että kyseinen varallisuus oli hankittu yhtiön elinkeinotoiminnasta saaduilla tuloilla, jonka vuoksi tasetta ei jaettu. X Oy:n tapauksessa verohallinto oli samoilla linjoilla, että taseen jakamiselle ei ole perusteita, koska pääosa varoista on muodostunut lääkäritoiminnan voitosta ja näiden voittojen tuotosta. Ennakkoratkaisussa verohallinto myös katsoi, että taseen jakamisen soveltamisala on hyvin suppea.⁴⁸

Katson, että verohallinto sovelsi X Oy:n tapaukseen suoraan tapausta KHO 2009 T 1491. X Oy:n tapauksessa sijoitusvarallisuuden osuus kaikesta varallisuudesta oli kuitenkin yli 80 prosenttia verrattuna 60 prosenttiin, joka oli tilanne KHO 9.6.2009 T 1491 tapauksessa. Mielestäni ero on sen verran suuri, että X Oy:n tapaukseen ei voi soveltaa kyseistä oikeusohjetta. Huomionarvoista on, että ennakkoratkaisusta verohallinto on selvästi kuitenkin pohtinut sitä, että pitäisikö tase avata ja mahdollisesti jakaa huo-jennukseen oikeutettuihin varoihin ja sen ulkopuolelle. Ottaen huomioon KHO 2009 T 1491 tapauksen ja sen tosiseikkojen samankaltaisuus, Verohallinnolla on ollut suhteellisen korkea kynnys

⁴⁸ Ennakkoratkaisu 9.5.2016 päätösnumero L000169991.

tulkita lakia tästä poiketen. Tämän vuoksi Verohallinnon ratkaisu on ollut oletettu eikä syyttäisi Verohallintoa väärästä laintulkinnasta.

Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö⁴⁹ valitti verohallinnon ennakkoratkaisusta Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö oli ilmeisesti sitä mieltä, että Verohallinto oli ollut liian myötämielinen ja tulkinnut lakia väärin verovelvollisen eduksi.

Hallinto-oikeuden mukaan yhtiötä oli verotettu EVL:n mukaan, minkä katsottiin silloin puoltavan huojennuksen soveltumista. Hallinto-oikeus katsoi, että sijoitusvarallisuuden tulot olivat elinkeinotoiminnan liikevaihtoon ja tuloihin nähden vähäiset. Painoarvoa annettiin myös sille, että sijoitusvarallisuus oli hankittu elinkeinotoiminnasta saaduilla tuloilla. Hallinto-oikeus viittasi tapaukseen KHO 2009 T 1491 ja totesi, että X Oy:n sijoitusomaisuus kuuluu PVL 55 §:ssä tarkoitettuun yritysvarallisuuteen. Näillä perusteilla hallinto-oikeus hylkäsi valituksen ja totesi että verohallinnon ennakkoratkaisun muuttamiseen ei ole aihetta.

3.4.4.4 TAPAUKSEN KHO 2018:163 KÄSITTELY KHO:SSA

Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö lähti hakemaan muutosta vielä korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Vova mukaan oikeuskäytäntö jättää avoimeksi kysymyksen, miten sukupolvenvaihdosta koskeva huojennus on myönnettävä käsillä olevan tapauksen kaltaisessa tilanteessa, jossa huojennusta haetaan elinkeinotoimintaan liittyvien varojen lisäksi isoon sijoitusvarallisuuteen. Korkein hallinto-oikeus myönsi valitusluvan ja tutki asian.

Vovan mukaan henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuuluvassa toiminnassa on keskeisiltä osin kysymyksenä se, että verovelvollinen on sijoittanut yhtiön elinkeinotoiminnassa kertyneet varat rahoituslalla toimiviin yhtiöihin varsinaisen elinkeinotoiminnan ulkopuolelle. Vova tuo myös ilmi, että myönnetty ennakkoratkaisu mahdollistaa oikeuskirjallisuudessa kielteisenä pidetyn tilanteen, jossa yritys muodossa omistettu

⁴⁹ Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö eli Vova on osa verohallinto. Yksikön tarkoituksena on ajaa veronsaajien etua eli maksimoida verotettava tulo.

yksityishenkilön varallisuus voidaan siirtää yhtiön ainoan osakkeenomistajan lapsille huojennetulla verorasituksella. Jos tällainen tulkinta hyväskytettäisiin, lahjan verokohtelu poikkeaa merkittävästi riippuen siitä, siirretäänkö yhtiön varsinaiseen toimintaa kuulumattomat varat lapsille yhtiökuoren sisällä vai ilman yhtiökuorta. Yksionomaan sen tavan, jolla lahjoitettavat varat ovat aikanaan tulleet osakkaan (välilliseen) omistukseen, ei tulisi ratkaista verokohtelua tilanteessa, jossa ne lahjoitetaan edelleen eikä varoilla ole enää muuta liityntää siihen elinkeinotoimintaan, josta ne ovat aikanaan kertyneet.⁵⁰ Tällä kannanotolla Vova haluaa kumota Verohallinnon ja hallinto-oikeuden tässä tapauksessa aikaisemmin esittämän kannan, jonka mukaan huojennusta puoltaa se, että sijoitusvarallisuus on hankittu elinkeinotoiminnasta saaduilla tuloilla.

Tapauksessa KHO totesi, että korkeimman hallinto-oikeuden antamien ratkaisujen perusteella yhtiön elinkeinotoiminnan ohella erillisenä tulolähteenä verotettu sijoitus- ja vuokraustoiminta kuuluu PVL 55 §:n piiriin ainakin, jos tämän toiminnan varat eivät muodosta huomattavaa osaa yhtiön kokonaisvaroista. Aikaisemmassa oikeuskäytännössä ei ole ollut esillä nyt käsillä olevan kaltaista tilannetta, jossa yhtiön toiminta perustuisi vastaavissa määrin sen omistajan työpanokseen ja jossa yhtiön henkilökohtaisen tulolähteen varojen osuus olisi ollut vastaava kuin nyt käsillä olevassa asiassa.

KHO:n mukaan PVL 55 §:n soveltamisen edellytyksenä on, että lahjoitetuilla varoilla jatketaan yritystoimintaa. KHO:n kannanottona oli, että kysymyksenä on lahjaverovelvollisuutta koskevasta pääsäännöstä poikkeamisesta, joka edellyttää sen varmistamista, että verohuojennus kohdentuu sellaisen varallisuuden lahjoittamiseen, joka myös tosiasiallisesti palvelee yritystoimintaa ja jota käytetään yritystoiminnan jatkamiseen yrityksessä. KHO:n mukaan perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisen verohuojennuksen tarkoituksen vastaista olisi pidettävä sitä, että verohuojennus kohdistuu pääasiallisesti sellaiseen varallisuuteen, joka ei välillisestikään palvele yritystoimintaa ja sen jatkamista.

Tapauksen selvityksen mukaan asiassa ei ollut käynyt ilmi, että X Oy tarvitsisi henkilökohtaisen tulolähteen varoiksi luettuja varoja taikka kysymyksessä olevia tauluja ja juhlarahoja elinkeinotoiminnan harjoittamiseen tai sen jatkamisen tai työpaikkojen

⁵⁰ KHO 2018:163.

säilymisen turvaamiseen yrityksen sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Koska X Oy:n varallisuus koostuu lähes täysin sen elinkeinotoiminnan ulkopuolisista varoista, joille ei ole osoitettu edellä mainittua tarkoitusta, myös verovelvollisten yhdenvertaisuus huomioon ottaen näissä olosuhteissa X Oy:n henkilökohtaisen tulolähteen varoja ei ole pidettävä perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisena yritysvarallisuutena. Näin ollen tälle osalle varallisuutta ei voida myöntää verohuojennusta. Korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja Verohallinnon antaman ennakkoratkaisun.

Mielestäni tässä tapauksessa KHO on soveltanut PVL 55 §:n mukaista sukupolvenvaihdoshuojennusta voimassa olevan lain mukaisesti. Tapaus on merkittävä, sillä se on ensimmäinen kerta, kun KHO katsoi, että PVL 55 § edellyttää taseen jakamista. Tämä tapaus ei kuitenkaan tarkoita, että yrityksen tase tulisi jakaa aina, kun yrityksellä on elinkeinotoimintaan liittyvien varojen lisäksi sijoitusvarallisuutta.

3.5 YRITYKSEN JA YRITYSVARALLISUUDEN KÄSITTEEN TARKOITUS

3.5.1 JOHDANTO

Tutkimuksessa lähdin selvittämään, onko yrityksen tai yritysvarallisuuden käsitteelle löydettävissä määritelmää. Hallitusten esityksissä tätä ei löytynyt. Oikeuskäytännön perusteella on mahdollista todeta, että minkälaiset yritykset ovat olleet säännöksen tarkoittamina yrityksiä ja minkälaiset ei. Mielestäni näistä yksin ei saa tarpeeksi informaatiota tulkintaohjeen antamiseksi. Näin ollen, minun täytyy laajentaa lähestymistapaani, jotta voin selvittää, mitä tarkoitetaan perintö- ja lahjaverolain mukaisella yrityksellä tai yritysvarallisuudella. Seuraavaksi tutkin, minkälaiselle yritykselle ja yritysvarallisuudelle sukupolvenvaihdos verohuojennus on tarkoitettu.

Hallituksen esityksessä HE 290/1978 sukupolvenvaihdoshuojennusta ehdotetaan lisättäväksi lakiin, jotta perintöveron maksaminen helpottuisi yrityksen sukupolvenvaihdoksissa. Sääntelyn tarkoituksena on estää yritystoiminnan jatkuvuuden vaarantuminen perintöveron takia.⁵¹ Tämän lisäksi, hallituksen esityksen HE 290/1978 mukaan verohuojennuksella pyritään siihen, että työpaikat säilyvät sukupolvenvaihdoksesta huolimatta. Mielestäni merkittävää on, että kyseisessä hallituksen

⁵¹ HE 290/1978, s.2.

esityksessä ei rajata mitään tiettyjä yrityksiä taikka tiettyä yritysvarallisuutta säännöksen ulkopuolelle. Kootusti lainsäätäjän tarkoituksena on siis helpottaa perintöveron maksamista, turvata yritystoiminnan jatkuvuus sekä työpaikkojen säilyttäminen.

Yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteen osalta perintöveron maksamisen helpottaminen puoltaa tulkintaa laajasta yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteestä. Yritystoiminnan jatkumisen turvaaminen ja työpaikkojen säilymisen tarkoitus toimii vastavoimana, supistaen yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitettä. Näin ollen mitä enemmän painoarvoa annetaan yritystoiminnan turvaamisen ja työpaikkojen säilymisen tarkoitukselle, sitä harvempi yritys kuuluisi huojennuksen alle. Ja päinvastoin, mitä enemmän annetaan painoarvoa sille, että halutaan helpottaa perintöveron maksamista, sitä useampi yritys kuuluisi huojennuksen alle.

3.5.2 TYÖPAIKKOJEN SÄILYMISEN TARKOITUS

Kun lain tarkoituksena on työpaikkojen säilymisen mahdollistaminen sukupolvenvaihdoksesta huolimatta, on mielestäni perusteltua pohtia sitä, että edellyttääkö PVL 55 §:n yrityksen käsite tämän tarkoituksen täyttymistä. On huomion arvoista, että huojennuksen saaminen edellyttää myös erikseen yritystoiminnan jatkamista. Vaikka yritystoiminnan jatkamisen käsite täytyisi, mielestäni tilanne voi olla sellainen, että yrityksen käsite ei täyty sen vuoksi, että yrityksen toiminnan jatkumisen tarkoitus ei täyty yksittäistapauksessa.

PVL 55 §:n soveltamisen normaalitilanteessa on usein kyse sellaisesta yrityksestä, joka työllistää ihmisiä, jolloin on työpaikkoja, joiden säilyvyys tulee mahdollistaa. Näin ollen yrityksen henkilöstön olemassaolo puoltaa yrityksen käsitteen täyttymistä. Suomessa on kuitenkin suuri määrä yhden henkilön yrityksiä, joissa ainoa työntekijä on ollut yrityksen entinen omistaja.⁵² Tällöin yrityksellä ei ole selkeästi työpaikkoja, joiden säilyvyys tulisi mahdollistaa, ellei yrityksen jatkaja ala todella työskentelemään kyseisessä yrityksessä päätoimisesti. Kysymys on sitten se, että kuinka paljon yrityksen on työllistettävä jatkajaa

⁵² <https://www.kaleva.fi/yhden-hengen-yritykset-mukaan-tyollisyystalkoisiin/1669619> ja <https://salaxy.com/blog/tuhansien-pienyritysten-maa/>.

tai mahdollisesti muita ihmisiä, jotta yrityksen käsite täyttyisi työpaikkojen säilymisen näkökulmasta.

Kuten tarkemmin luvussa 3.2 jatkamista on käsitelty, niin muun muassa verohallinnon ohjeen mukaan jatkaminen täyttyy ilman eri selvitystä, jos jatkaja työskentelee luovutuksen jälkeen yhtiön hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana ja käyttää lahjana saatujen osakkeiden äänivaltaa yhtiössä.⁵³ Mielestäni jatkaminen täyttyy erikoisen helposti, kun vain hallituksen varajäseniä toimiminen ja osakkeiden äänivallan käyttäminen riittää. Oma kysymys totta kai on, että riittääkö tämä myös silloin, kun jatkaja on ainoa työntekijä. Kirjan Elinkeinoverotus 2020 kannan mukaan, yritystoiminnan jatkamiselta ei edellytetä, että jatkaja toimisi kokopäiväisesti yrityksessä. Nämä kannat koskevat jatkamisen edellytyksen määrittämistä, eikä yrityksen tai yritysvarallisuuden määrittelyä. Näin ollen jatkamisen edellytys täyttyy helposti, mutta tämä ei tarkoita, että yrityksen käsite täyttyisi. Tämä tarkoittaa, että jatkaminen ei edellytä yrityksessä operatiivisen toimintaan osallistumista.

Kun tehdään jakoa sukupolvenvaihdoshuojennuksen alaisuuteen kuuluvan yrityksen ja sen ulkopuolelle jäävän yrityksen välillä, on tulkinta mielestäni joissain tilanteissa erilainen. Mikäli yhden hengen yritys annetaan lahjaksi tai saadaan perinnöksi, mutta yritystoiminta ei vaadi aktiivista päätoimista työntekoa yrityksen jatkajalta tai muilta ihmisiltä, katsoisin, että kyseessä ei ole perintö- ja lahjaverolain mukainen yritys. Tällöin kyse on enemminkin passiivisesta sijoitusluonteisesta toiminnasta, jota oikeuskäytännön mukaan katsotaan kuuluvan sukupolvenvaihdoshuojennuksen ulkopuolelle. Lisäksi tulkintani mukaan tällainen yritystoiminta ei täytä lainsäätäjän tarkoitusta työpaikkojen säilyvyyden varmistamisesta. Verotuksen toimittamisessa ei ole kuitenkaan aikaa tutkia jokaista yritystä ja edellytystä tarkasti. Tämän takia, mielestäni työpaikkojen säilymisen vaarantumisen pohdinnalle ei tulisi antaa lain soveltamistilanteessa ylisuurta merkitystä. Mielestäni tämän näkökohdan huomioon ottaminen voisi olla perusteltua yhtenä puolesta tai vastaan puhuvana seikkana muiden seikkojen joukossa.

⁵³Verohallinto 2020, kpl 2.5.4.

Äsken tarkastelin työpaikkojen säilyttämisen tarkoitusta suhteessa yrityksen käsitteeseen. Seuraavaksi on syytä pohtia työpaikkojen säilyttämisen tarkoitusta suhteessa yritysvarallisuuden käsitteeseen. Kun tehdään rajanvetoa yritysvarallisuuden sekä sen ulkopuolelle jäävän varallisuuden välillä, on mielestäni hyvä miettiä lainsäätäjän tarkoitusta. Tarkoitusta voi pohtia kysymällä, minkälainen varallisuus yrityksessä on tarpeen yrityksen jatkuvuuden sekä työpaikkojen säilymisen kannalta. Rajanveto tapaukset usein liittyvät sijoitusluontoiseen yritysvarallisuuteen. Kun arvioidaan sijoitusvarallisuuden tarpeellisuutta työpaikkojen säilymisen kannalta, on syytä kiinnittää huomioita sijoitusvarallisuuden määrään suhteessa yritysvarallisuuteen sekä yrityksen kulurakenteeseen. Ylisiuri sijoitusvarallisuus suhteessa yritysvarallisuuteen ei ole tarpeen yritystoiminnan jatkuvuuden sekä työpaikkojen säilyttämisen kannalta. Tämän rajan alittava määrä sijoitusvarallisuutta on hyvinkin tarpeen yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta. Yrityksellä on syytä olla varallisuutta taseessa, mikäli yritys varautuu tekemään investointeja tulevaisuudessa. Samoin ylimääräinen varallisuus on yritykselle hyvin tärkeä, mikäli yritys kohtaa huonompia aikoja, esimerkiksi koronavirus epidemian. Sijoitusvarallisuus kuuluu siis erottamattomasti yritysvarallisuuteen, ellei se ole ylisiuri.

3.5.3 YRITYKSEN JATKUVUUDEN VAARANTUMISEN ESTÄMINEN

Lain tarkoituksena on estää yritystoiminnan jatkuvuuden vaarantuminen sukupolvenvaihdoksesta huolimatta.⁵⁴ Ensikatsomalla esitöiden perusteella voisi ajatella, että säännöksen soveltaminen yritykseen edellyttäisi vaaran olemassaoloa, jotta säännöksen tarkoitus toteutuisi. Näin asia ei kuitenkaan ole, sillä säännöksen mukaiselta yrityksen käsitteeltä ei edellytetä sitä, että perintö- tai lahjaveroseuraamukset aiheuttaisivat vaaran yritystoiminnan jatkuvuudelle. Näin ollen yrityksen käsitteen määrittelyssä yritystoiminnan jatkuvuudelle ei tule antaa tulkinnassa merkitystä.

Asian laita on kuitenkin toinen yritysvarallisuuden käsitteen määrittelyssä. Tässä tulkinnassa yrityksen jatkuvuuden vaarantumisen estämisen tarkoitus on mielestäni merkittävässä asemassa. On hyvin perusteltua pohtia, että onko yritystoiminnan

⁵⁴ HE 290/1978.

jatkuvuuden vaarantumisen kannalta tarpeellista myöntää tai olla myöntämättä sukupolvenvaihdoshuojennusta tiettyyn omaisuuserään.

3.6 YRITYKSEN KÄSITTEEN TULKINTA

Yrityksen käsitteeseen on löydettävissä suuntaa antavia ohjeita eri tilanteisiin. Viime kädessä yrityksen määritelmän toteutuminen tutkitaan aina kokonaisarviona yhtiön toiminnan perusteella ja jokainen tapaus on erilainen. Sukupolvenvaihdoksessa lainsoveltajan on tehtävä rajanveto siitä, onko kyseessä yritys PVL 55 §:n mukaan vai jääkö yritys säännöksen ulkopuolelle. Rajanveto on hyvin merkityksellinen, sillä tämän käsitteen ulkopuolelle jäävän yrityksen osakkaat eivät voi saada PVL 55 §:n mukaista huojennusta perintö- tai lahjaverotukseen. Yrityksen käsitteen täyttyessä osakkaat taas saavat huojennuksen. Yrityksen käsitteen tähtyminen ei vielä itsessään tarkoita sitä, että huojennus myönnetään koko yrityksen varallisuudelle, sillä tämän jälkeen on vielä erikseen todettava, että mihin yrityksen varallisuuteen sukupolvenvaihdoshuojennus voidaan myöntää. Pääsääntöisesti yrityksen käsitteen tähtyminen kuitenkin riittää PVL 55 §:n soveltamiseen koko yrityksen varallisuuteen, eikä yritysvarallisuutta aleta erikseen erottelemaan. Kuitenkin joissakin tapauksissa, tulee pohtia, pitääkö varat erotella huojennettaviin ja sen ulkopuolelle.

Kun yrityksen käsitteen sisältöä tulkitaan, on myös hyvä pohtia, minkä takia tietyt yritykset halutaan ylipäättänsä rajata huojennuksen ulkopuolelle. Vastaus on, että sijoitusvarallisuudesta tulee maksaa lahja- ja perintöveroa täysimääräisesti huolimatta siitä, että omistetaanko sijoitusvarallisuus välittömästi tai välillisesti osakeyhtiön kautta. Lahja- ja perintöveroon ei näin ollen voi saada huojennusta yhtiöittäimällä sijoitusvarallisuus. Muunlainen tulkinta johtaisi siihen, että henkilökohtaisessa omistuksessa olevan sijoitusvarallisuuden periminen tai lahjaksi saaminen johtaisi korkeampiin perintö- ja lahjaveroseuraamuksiin. Tämä asettaisi verovelvolliset epätasa-arvoiseen asemaan.

Onko tämä viimeinen sun oma mielipide. Tarkoitan, että nythän se sijoitusvarat jäävät yritykseen sisään?

Oikeuskirjallisuudessa yrityksellä on tarkoitettu yritystä, jonka toiminta on niin sanottua varsinaista yritystoimintaa⁵⁵. Normaalissa tapauksessa yrityksen käsitteen määrittelyssä on syytä arvioida minkälaista toimintaa osakeyhtiö harjoittaa. Käsitteen täyttymisessä huomioon otettavia seikkoja mielestäni on muun muassa:

1. operatiivinen liiketoiminta;
2. vakiintunut liiketoiminta;
3. työsuhteessa oleva henkilöstö ja se että;
4. yrityksen varallisuus on elinkeinotoimintaa palvelevia varoja.

Operatiivisella liiketoiminnalla tarkoitan sitä, että yhtiö aktiivisesti tuottaa tuotteita tai palveluita ja myy niitä. Tällainen perinteinen yritystoiminta puoltaa tulkintaa, että kyseessä on PVL 55 §:n mukainen yritys. Mikäli liiketoiminta on passiivista ja perustuu lähinnä pääomalle saatuun tuottoon, ei sellainen liiketoiminta kuulu PVL 55 §:n mukainen yrityksen käsitteen keskiöön, jonka vuoksi tällaiselle yritykselle ei tulisi myöntää huojennusta.

Vakiintuneella liiketoiminnalla tarkoitan sitä, että yhtiö on ollut toiminnassa jo ennen sukupolvenvaihdosta ja jatkuu sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Mielestäni tällainen yritys on hallituksen esityksen tarkoituksen mukainen, sillä tämä toteuttaa vaatimusta yritystoiminnan jatkuvuudesta. Sen vuoksi vakiintunut liiketoiminta indikoi yrityksen olevan PVL 55 §:n mukainen. Kun hallituksen esityksen mukaan työpaikkojen säilyvyys on yksi sukupolvenvaihdoshuojennuksen tarkoituksista, on mielestäni perusteltua puoltaa yrityksen käsitteen täyttymistä tilanteissa, joissa yrityksellä on työsuhteessa olevaa henkilöstöä.

Tärkeimpänä seikkana on mielestäni kiinnittää huomiota yrityksen varallisuuden sisältöön. On perusteltua selvittää, koostuuko yrityksen varallisuus yritystoiminnasta käytössä olevasta käyttöomaisuudesta vai sijoitusomaisuudesta. Tässä voi myös kiinnittää huomiota verotuksessa tehtyyn ratkaisuun EVL 11 §:n mukaisen käyttöomaisuuden ja EVL 12 a pykälän mukaisesta muun omaisuuden erittelystä. Jos yrityksen varallisuuteen kuuluu elinkeinotoiminnassa käytössä olevia rakennuksia, koneita, kalustoa ja ajoneuvoja, on kyse

⁵⁵ Puronen, s. 598.

todennäköisesti PVL 55 §:n mukaisesta yrityksestä. Tilanteessa, jossa varallisuuteen kuuluu elinkeinotoiminnassa käytössä olevan omaisuuden lisäksi myös sijoitusomaisuutta, mielestäni tällöin sijoitusomaisuutta ei tulisi ottaa huomioon lainkaan tulkinnassa, onko kyse PVL 55 §:n mukaisesta yrityksestä vai ei. Sijoitusomaisuus on yrityksen käsitteen täyttymistä vahvasti vastaan puhuva seikka silloin, kun elinkeinotoimintaa palvelevia varoja ei ole lainkaan tai ne ovat hyvin vähäiset suhteessa sijoitusomaisuuteen. Malliesimerkki PVL 55 §:n mukaisesta yrityksestä on yritys, joka tuottaa tuotteita ja palveluita, jolla on henkilöstä ja elinkeinotoiminnassa käytettävää varallisuutta.

Edellä mainitut seikat eivät ole ehdottomia edellytyksiä yrityksen käsitteen täyttymiselle. Kuitenkin, silloin kuin kaikki nämä kohdat täyttyvät, yritys on todennäköisesti PVL 55 §:n mukainen. Jos jokin kohta ei täyty, ei tämä vielä automaattisesti tarkoita sitä, että yrityksen käsite ei täyttyisi. Mitä useampi seikka puoltaa yrityksen käsitteen täyttymisen puolesta, sitä suuremmalla todennäköisyydellä kyseessä on PVL 55 §:n mukainen yritys. Jos vain muutama tai yksikään seikka ei täyty, voi yritys silti olla PVL 55 §:n mukainen yritys, Tällöin tarvitaan kuitenkin erityisiä perusteita, jotta yrityksen käsite täyttyisi rajanvetotilanteessa.

Näin ollen yrityksen käsitteen ulkopuolelle jäävät muun muassa osakeyhtiö muodossa harjoitettu passiivinen sijoitustoiminta. Tällainen toiminta ei ole PVL 55 §:n huoennuksen tarkoituksen mukainen. Tällaista toimintaa on muun muassa kiinteistöjen tai asunto-osakkeiden hallinnoiminen ja vuokraaminen taikka sijoittaminen arvopapereihin. Vaikka kyseinen sijoitusluonteinen toiminta edellyttää jonkin verran työtä vuokralaisten hankkimisen sekä sijoituskohteiden myymisen ja ostamisen johdosta, ei tämä riitä huoennuksen täyttymiseksi.

Kun sijoitustoimintaa harjoittava yritys ei pääsääntöisesti kuulu PVL 55 §:ssä tarkoitetun yrityksen käsitteen alle, tulee sijoitustoiminnan olla poikkeuksellista, jotta se voi saada huoennuksen. Kuten luvussa 3.2.3 todettiin, niin oikeuskäytännössä on myönnetty huoennus laajamittaista ja aktiivista sijoitustoimintaa harjoittavalle yhtiölle. Tämä johtuu siitä, että tällainen toiminta on katsottava yritystoiminnaksi siinä missä muukin yritystoiminta. Sijoitustoiminnalta edellytetään kuitenkin, että se on yritystoimintaa eikä vain passiivista sijoitusten hallinnoimista.

Rajanvetotilanteissa mielestäni on syytä kiinnittää huomiota kauppapahtumien määrään, liikevaihtoon, taseeseen ja yhtiön työntekijöihin. Kauppapahtumien määrä on yhteydessä liikevaihtoon, koska arvopapereiden myynti lasketaan liikevaihtoon. Kauppapahtumien ja liikevaihdon korkea määrä antaa aihetta olettaa, että yhtiön toiminta olisi yritystoimintaa. Jotta sijoitustoiminta voi olla yritystoimintaa, edellyttää se vähintään muutaman miljoonan euron tasetta. Mielestäni on perusteltua kiinnittää huomiota siihen, onko yhtiöllä ulkopuolisia työntekijöitä. Mikäli yhtiöllä on ulkopuolisia työntekijöitä, joiden tehtävänä on aktiivinen sijoitustoiminta, puoltaa tämä PVL 55 §:n mukaisen yrityksen olemassaoloa. Tulkinta on sama, mikäli yhtiö on ulkoistanut sijoitustoiminnan.⁵⁶

Sukupolvenvaihdoshuojennuksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta yrityksen käsitteen tulisi täyttyä helposti. Tämä johtuu siitä, että se ei vielä tarkoita, että huojennus myönnetään koko yrityksen varallisuuteen. Mielestäni käsitteen ulkopuolelle tulisi rajata vain sellaiset yritykset, jotka selvästi eivät kuulu tähän kategoriaan. Kaikki yritykset, jotka vähänkin voisi kuulua tähän kategoriaan, tulisi mielestäni hyväksyä PVL 55 §:n mukaisiksi yrityksiksi. Etenkin rajanveto tilanteissa, tulisi mielestäni puoltaa yrityksen käsitteen täyttymistä. Tämän jälkeen voisi vielä tehdä tarkempaa analyysiä sen suhteen, että myönnetäänkö huojennus koko yritykselle vai vaan jollekin tietylle osalle yrityksestä. Tilanne voi myös olla niin, että yrityksellä on erilaista varallisuutta ja siinä harjoitetaan erilaista toimintaa. Tällöin huojennusvaatimuksessa on tarpeen antaa selvitys siitä, minkä toiminnan jatkamisen perusteella huojennusta on tarkoitus vaatia ja mitä toimintaa ei aiota jatkaa.⁵⁷

3.7 YRITYSVARALLISUUDEN KÄSITTEEN TULKINTA

3.7.1 JOHDANTO

Yrityksen käsitteen tulkinnan perusteella päätetään, jääkö yritys PVL 55 §:n mukaisen yrityksen käsitteen ulkopuolelle vai onko kyseessä huojennusäännöksessä tarkoitettu yritys. Lisäksi muidenkin edellytysten, kuten jatkamisedellytyksen, täyttymistä on syytä tarkastella ennen yritysvarallisuuden käsitteen tarkastelua. Mikäli kaikki edellytykset

⁵⁶ Juusela - Tuominen, Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö.

⁵⁷ Verohallinto 2020, kpl 2.5.2.6.

huojennukselle ovat täyttyneet, niin tämän jälkeen voi olla syytä tarkastella vielä yritysvarallisuuden käsitteen täyttymistä. PVL 55 §:n mukainen huojennus voidaan myöntää vain siihen osaan yrityksen varallisuudesta, joka on huojennussäännöksen tarkoittamaa yritysvarallisuutta.

Pääsääntöisesti sukupolvenvaihdoshuojennus myönnetään yrityksen kaikelle varallisuudelle, silloin kun yrityksen käsite ja muut säännöksen edellytykset täyttyvät. Tällöin yritysvarallisuuden käsitettä ja sen laajuutta ei tarvitse erikseen arvioida PVL 55 §:n soveltamistilanteessa. Tästä pääsäännöstä poikkeaminen eli taseen avaaminen, joudutaan tehdä kolmessa eri tilanteessa:

1. Mikäli yrityksen omaisuusmassassa on tapahtunut olennaisia muutoksia ennen sukupolvenvaihdosta;
2. Mikäli asiassa on ryhdytty erityisiin toimiin pelkästään veroedun saamiseksi sukupolvenvaihdoshuojennuksen nojalla; taikka
3. Mikäli osa yrityksen varallisuudesta ei kuulu PVL 55 §:n mukaisen yritysvarallisuuden käsitteen alle.

Ensimmäisessä tilanteessa olennaisilla muutoksilla omaisuusmassaan tarkoitetaan lähinnä tilannetta, jossa yhtiöön on siirretty sijoitusvarallisuutta ennen sukupolvenvaihdosta. Verohallinto käyttää tällaisesta tilanteesta esimerkkinä yritysjärjestelyä, jossa sulautumisella on siirretty sijoitusvarallisuutta yhtiöön.⁵⁸ Tällaiset yritykseen lisätyt varat jäävät yritysvarallisuuden käsitteen ulkopuolelle, jolloin näihin varoihin ei sovelleta verohuojennusta. Tällainen muutos yrityksen omaisuusmassassa ei tarkoita, että yhtiö ei voisi saada ollenkaan sukupolvenvaihdoshuojennusta. Yritys voi nimittäin saada sukupolvenvaihdoksessa muuhun osaan yrityksen varallisuudesta PVL 55 §:n mukaisen verohuojennuksen, mikäli huojennuksen kaikki edellytykset täyttyvät.

Mielestäni tällainen tulkinta toteuttaa hyvin huojennuksen tarkoitusta ja on looginen suhteessa PVL 55 §:n huojennuksen muiden soveltamistilanteiden tulkintoihin. Tällaisen tilanteen soveltamisesta ei käsittääkseni ole julkaistua oikeuskäytäntöä. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että tällaisissa tilanteissa on kysymys lähinnä näyttökysymyksestä,

⁵⁸ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

että onko yhtiöön siirretty sijoitusvarallisuutta vai ei. Tällaiset näyttökysymykset eivät samalla tavalla ole kiperiä kysymyksiä, kuten kysymys laintulkinnasta. Lisäksi sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltamisessa on oltu jo pitkään yksimielisiä sen suhteen, että olennaiset muutokset yhtiön omaisuusmassassa voi johtaa siihen, että yhtiön tase jaetaan verohuojennuksen laskemista varten.

Toinen tilanne taseen jakamiselle on käsillä, mikäli on ilmeistä, että asiassa on ryhdytty erityisiin toimiin pelkästään veroedun saamiseksi. Tällaisessa tilanteessa PVL 55 §:n mukainen yritysvarallisuuden käsite ei täyty niiltä osin, kun on kyse varallisuudesta, jolla yritetään saada veroetua. Yritysvarallisuuden käsite voi täytyä vain, mikäli yrityksen varallisuus koostuu normaalista elinkeinotoiminnassa syntyneestä varallisuudesta. Tämän lisäksi, jos jossain yksittäistapauksessa on ryhdytty erityisiin toimiin pelkästään veroedun saamiseksi, asiaan voidaan puuttua perintö- ja lahjaverolain veronkiertosäännöksiin.⁵⁹

Olennaiset muutokset yrityksen omaisuusmassassa ennen yrityksen sukupolvenvaihdosta tulee myös ottaa huomioon, kuten aikaisemmin luvussa 3.4.2 on todettu. Tästä tulkinnasta on maininta myös verohallinnon ohjeessa.⁶⁰ Jos sijoitukset on kuitenkin tehty yrityksen toiminnan kannalta perusteltavalla syyllä tai sijoituksesta on kulunut vähäistä pidempi aika, voi nämä varat kuulua huojennettavaan varallisuuteen.⁶¹ Kuitenkin, jos yhtiöön on siirretty sijoitusvarallisuutta ilman yritystoimintaa liittyvää syytä, ei näille siirretyille varoille voida myöntää sukupolvenvaihdoshuojennusta.

3.7.2 YRITYSVARALLISUUDEN TULKINTAOHJE

Edellisen luvun mukaisessa kolmannessa tilanteessa on kyse tämän tutkielman keskiössä olevasta tilanteesta, missä osa yrityksen varallisuudesta ei kuulu PVL 55 §:n mukaisen käsitteen alle muusta kuin äskeisen luvun ensimmäisestä tai toisesta tilanteesta johtuvasta syystä. Tässä luvussa on tarkoitus koota yhteenvedoa tulkintaohjeesta yritysvarallisuuden tulkintaan aikaisemmin käsitellyn oikeuskäytännön ja lain esitöiden sekä oikeuskirjallisuuden pohjalta. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin hyvin niukasti käsitelty PVL 55 §:n mukaista yritysvarallisuutta. Tulkinnassa tulee pohtia mikä varallisuus katsotaan

⁵⁹ VaVM 44/2005 vp – HE 144/2005 vp, s.5.

⁶⁰ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

⁶¹ Juusela - Tuominen, Yhtiöön siirretty varallisuus.

yritysvarallisuudeksi ja mikä sijoitusvarallisuudeksi. Sijoitusvarallisuuden olemassaolo ei itsessään tarkoita, että PVL 55 §:n verohuojennusta ei sovellettaisi yrityksen kaikkeen varallisuuteen. Tämän lisäksi tulee vielä tehdä rajanveto sen suhteen, että ylittääkö sijoitusvarallisuuden määrä tietyn kynnyksen, jonka jälkeen tase tulee jakaa yritysvarallisuuteen ja sen ulkopuolelle.

Yrityksen varallisuudessa voidaan hahmottaa yritysvarallisuuden ydinalue. Selvää on, että yritysvarallisuus, joka palvelee yrityksen liiketoimintaa ja on käytössä liiketoiminnassa, on selvästi verohuojennuksen alle kuuluvaa yritysvarallisuutta. Tarpeellisen yritysvarallisuuden keskiöön voidaan katsoa selkeästi kuuluvan yritystoimintaa palvelevat kiinteistöt, rakennukset ja rakennelmat, koneet ja laitteet, sekä raha ja pankkisaamiset. Tapauksessa KHO 2018:163 yritysvarallisuuden käsitteestä käytetään sanontaa ”tosiasiallisesti palvelee yritystoimintaa ja jota käytetään yritystoiminnan jatkamiseen yrityksessä”.

Näin ollen yritysvarallisuuden määrittelyssä on aiheellista pohtia yrityksen varallisuuserien kohdalla, että palveleeko esimerkiksi jokin tietty kiinteistö yritystoimintaa. Esimerkkinä voisi ajatella, että Autokorjaamo Oy:n omistama kiinteistö, missä autoja korjataan ja liiketoimintaa muuten harjoitetaan, kuuluu selkeästi yritysvarallisuuden alle. Mikäli varallisuuserä palvelee perustellusti yrityksen toimintaa, puoltaa tämä yritysvarallisuuden käsitteen täyttymistä kyseisen varallisuuden osalta. Samoin, mikäli jokin varallisuuserä, esimerkiksi kiinteistö, ei välillisestikään palvele yritystoimintaa, ei tätä varallisuutta tulisi katsoa yritysvarallisuuden käsitteen alle. Esimerkiksi Autokorjaamo Oy:n omistama kiinteistö, joka on vuokrattu arkkitehtitoimistolle ja jossa autokorjaamo Oy ei itse harjoita mitään liiketoimintaa, katsottaisiin selkeästi autokorjaamo Oy:n sijoitusvarallisuudeksi.

Yritysvarallisuuden ydin alueelle kuuluvan varallisuuden määrittelyssä on myös syytä pohtia hallituksen esityksissä ilmenevää verohuojennussäännöksen tarkoitusta. Tulkinnassa on perusteltua kysyä, onko jokin yrityksen varallisuuserä tarpeellinen yritystoiminnan jatkumisen ja työpaikkojen säilymisen kannalta. Mikäli tähän kysymykseen pystyy vastaamaan perustellusti kyllä, puoltaa tämä tulkintaa, että kyseessä on PVL 55 §:n mukainen varallisuuserä.

Yritysvarallisuuden piiri ei ole rajaton, sillä osa yrityksen varallisuudesta jää tämän ulkopuolelle. Mielestäni tämän piirin ulkopuolelle voitaisiin katsoa varallisuus, jota ilman yritystoiminta jatkuisi täysin normaalisti, ja jota yritys ei tule tarvitsemaan yritystoimintaa varten sekä varallisuus, joka ei palvele yritystoimintaa. Rajanveto tilanteissa voitaisiin pohtia, onko kyseinen varallisuuserä tarpeellinen yritystoiminnan jatkuvuuden yrityksen työpaikkojen säilyttämisen kannalta.

Alla oleva taulukko on esimerkinomainen pelkistetty osakeyhtiön tase, jonka avulla on tarkoitus hahmoittaa ajatusmaailmaa taseen jakamisessa yritysvarallisuuteen ja sen ulkopuolelle.

Taulukko 1

Tase esimerkki 4 Oy		
Varat		Kirjanpitoarvo
Koneet ja kalusto		100 000,00 €
Ajoneuvot		20 000,00 €
Muut aineelliset hyödykkeet		100 000,00 €
Tuotantokiinteistö		250 000,00 €
Huoneisto-osakkeet		100 000,00 €
Huoneisto-osakkeet		100 000,00 €
Osakkeet A Oy		100 000,00 €
Osakkeet B Oy		100 000,00 €
Sijoitusrahasto-osuus		100 000,00 €
Tytäryhtiön osakekanta		100 000,00 €
Myyntisaamiset		10 000,00 €
Lainasaamiset		10 000,00 €
Rahat ja pankkisaamiset		10 000,00 €
Yhteensä		1 100 000,00 €

Kuten taulukosta 1 nähdään, esimerkki 4 Oy:llä on selvästi sekä yritysvarallisuutta että sijoitusvarallisuutta. Yritysvarallisuuteen voidaan selvästi ilman erillistä selvitystä katsoa kuuluvan koneet ja kalusto, ajoneuvot ja yrityksen muut aineelliset hyödykkeet. Tällaiset varat ovat itsessään yritysvarallisuuden käsitteen keskiössä, joten ne ovat todennäköisesti PVL 55 §:n mukaisia. Näin ollen tällaiset varallisuuden osalta ei mielestäni ole perusteltua tehdä sen syvällisempää tulkintaa, ellei sille ole jotain perusteltua syytä. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi, että yhtiön muuhun aineettomaan omaisuuteen kuuluisi arvokkaita tauluja tai juhlarahoja niin kuin tapauksessa KHO 2018:163.

Todennäköisesti yritysvarallisuuden alle kuuluu myös tuotantokiinteistö tai toimistohuoneisto. Näiden osalta voidaan kuitenkin pohtia, että palveleeko se yritystoimintaa vai onko esimerkiksi tuotantokiinteistö vuokrattu jollekin ulkopuoliselle yritykselle. Rajanvedon jälkeen voidaan todeta, kumpaan kategoriaan kyseinen varallisuus erä kuuluu.

Samalla tavalla voisi arvioida tytäryhtiön osakkeita, että palvelevatko ne yritystoimintaa tai harjoittaako tytäryhtiö elinkeinotoimintaa, vai onko kyseessä sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö. Elinkeinotoimintaa harjoittava tytäryhtiö kuuluu selvästi PVL 55 §:n mukaiseen yritysvarallisuuteen. Tapauksessa KHO 2006:100 KHO katsoi, että yrityksen voittovaroja hallinnoiva tytäryhtiö kuului sellaisenaan PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen alle. Mielestäni tällaisen tytäryhtiön osakkeet kuuluvat selvästi sijoitusvarallisuuteen, eikä PVL 55 §:n alle. Mielestäni on hyvin vahvoja perusteita, joiden mukaan KHO 2018:163 tapauksen myötä nykyään tällainen tytäryhtiö rajattaisiin huojennuksen ulkopuolelle. Huomionarvoista on, että tapauksessa KHO 2006:100 hallinto-oikeus katsoi silloin, että voittovaroja hallinnoiva tytäryhtiö ei kuulu PVL 55 §:n alle.⁶² Tätä tulkintaa puoltaa ensinnäkin se, että mikäli voittovarot katsottaisiin emoyhtiössä sijoitusvarallisuudeksi, niin samoin tulisi katsoa näiden varojen olevan tytäryhtiön omistuksessa sijoitusvarallisuutta. Pelkästään varojen siirtäminen tytäryhtiöön ei voi mitenkään tehdä asiaan poikkeusta. Näin ollen tältä osin pidän KHO 2006:100 mukaista tulkintaa näiltä osin vanhentuneena.

⁶² KHO 2006:100.

Yrityksellä voi olla paljonkin erilaista sijoitusomaisuutta, kuten julkisten ja yksityisten osakeyhtiöiden osakkeita, osuuksia sijoitusrahastoista, asunto-osakkeita tai kiinteistösijoituksia. Tällainen sijoitusluonteinen omaisuus, joka ei välillisestikään palvele yritystoimintaa, ei ole PVL 55 §:n mukaista yritysvarallisuutta. Tästä huolimatta, PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen alle kuuluu myös sijoitusvarallisuus siltä osin, kun nämä varat eivät muodosta huomattavaa osaa yhtiön kokonaisvaroista.⁶³ Tätä tulkintaa puoltaa esitöissä ja oikeuskäytännössä ilmennetty pääsääntö, että huojennuksen määrittämisen perusteena on yleensä osakeyhtiön osakkeen verotusarvo sellaisenaan. Tapausta KHO 2018:163 ei tule tulkita niin, että tästä pääsäännöstä olisi poikettu. Näin ollen jokaisessa sukupolvenvaihdoksessa ei tulla tekemään taseen aukaisua, jossa eroteltaisiin PVL 55 §:n mukainen yritysvarallisuus ja huojennuksen ulkopuolelle jäävä sijoitusvarallisuus.

Myös yrityksen rahavaroihin on perusteltua kiinnittää huomiota samalla tavalla kuin sijoitusvarallisuuteen. Rahavaroihin tulee soveltaa samaa tulkintaa kuin sijoitusvarallisuuteen eli arvioida kuuluvatko ne PVL 55 §:n yritysvarallisuuden alle. Sijoitusvarallisuus ei muutu yritysvarallisuudeksi vain sillä, että se myytäisiin ja se muuttuisi rahavaroiksi.

3.7.3 HUOJENNUKSEN SOVELTAMISEN TULKINTA

Kun yrityksen taseeseen on tutustuttu ja on saatu käsitys siitä, mikä osa varallisuudesta on yritysvarallisuutta ja mikä sijoitusvarallisuutta, sen jälkeen tulee pohtia, että muodostaako sijoitusvarallisuus huomattavan osan yrityksen nettovarallisuudesta.⁶⁴ Tämä tulkinta ratkaisee sen, että myönnetäänkö PVL 55 §:n mukainen huojennus yrityksen koko varallisuudelle vai jaetaanko yrityksen tase huojennettavaan yritysvarallisuuteen ja sen ulkopuolelle.

Yritysvarallisuuden käsitteen tulkinnassa on annettu painoarvoa varojen alkuperälle. KHO:n 2000 luvun oikeuskäytännössä huojennuksen täyttymistä myös sijoitusluontoiseen varallisuuteen puolsi se, että tällainen varallisuus oli hankittu kyseisen yrityksen elinkeinotoiminnalla. Vaikka myöhemmin tapauksessa KHO 2018:163 tästä tulkinnasta

⁶³ HE 53/2008 vp, s.5.

⁶⁴ Hallituksen esityksen HE 84/2004 mukaan yritysvarallisuudella tarkoitetaan yritystoiminnan varojen ja velkojen erotusta.

poikettiin, niin aikaisemman oikeuskäytännön tulkinta on osin soveltuvaa. Mielestäni pienimutainen sijoitusvarallisuus tulisi katsoa PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen alle, mikäli se on hankittu huojennusta hakevan yrityksen elinkeinotoiminnalla. Esimerkiksi huojennusta hakevan henkilön on syytä tuoda hakemuksessaan ilmi se, että sijoitusvarallisuus on hankittu elinkeinotoiminnalla, mikäli asian laita näin on. Kuitenkin tapauksen KHO 2018:163 perusteella se, että sijoitusvarallisuus on hankittu elinkeinotoiminnalla, ei ole enää vahva indisio, joka puoltaisi PVL 55 §:n yritysvarallisuuden soveltamisedellytyksen täyttymisestä. Tästä huolimatta on tärkeä painottaa, että muulla kuin elinkeinotoiminnalla yritykseen päätyntä varallisuus ei täytä yritysvarallisuuden käsitettä. Tällaiset varat jäävät huojennuksen ulkopuolelle.

Mikäli yritykselle on kertynyt elinkeinotoiminnalla sijoitusvarallisuutta, tietyn määrän ylittämisen jälkeen tällainen sijoitusvarallisuus ei enää kuulu PVL 55 §:n mukaisen verohuojennuksen alle. Oikeuskäytännössä PVL 55 §:n soveltamisessa sijoitusomaisuus on kuulunut huojennuksen alle, mikäli sijoitusvarallisuus ei muodosta huomattavaa osaa yrityksen varallisuudessa. Tapauksessa KHO 2018:163 sijoitusvarallisuus muodosti taseen bruttovaroista 81,7 prosenttia ja käyvältä arvosta 93 prosenttia. Tällainen määrä ylittää selkeästi ”huomattavan osan” määritelmän. Pidän hyvin todennäköisenä, että lähes poikkeuksetta kaikissa tilanteissa, joissa sijoitusvarallisuus muodostaa yli 90 % yhtiön varoista, tulee tase PVL 55 §:n perusteella jakaa.

Tapauksessa KHO 2009 T 1491 leipomotoimintaa harjoittavan yhtiön taseesta 60 prosenttia muodostui sijoitusvarallisuudesta, joka oli hankittu elinkeinotoiminnasta saaduilla tuloilla. Kyseisessä tapauksessa 60 prosentin osuus ei antanut aihetta taseen jakamiselle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että asian laatu olisi näin ensinnäkään aina ja toiseksi muissa tapauksissa. Tapauksen KHO 2018:163 jälkeen pidän taseen jakamista todennäköisenä, mikäli yhtiön varallisuudesta suurin piirtein 60 prosenttia tai enemmän on PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen ulkopuolelle kuuluvaa sijoitusvarallisuutta. Tilanteessa, jossa yrityksen sijoitusvarallisuus muodostaa alle 60 prosenttia yrityksen kokonaisvaroista, taseen jakaminen voi olla silti perusteltua ja PVL 55 §:n mukainen vaihtoehto. Kuitenkin tällöin tapauksen muiden asianhaarojen tulisi puoltaa vahvasti tällaista tulkintaa.

Tapauksessa KHO 2018:163 yhtiön substanssiarvo oli noin 4,9 miljoonaa euroa.⁶⁵ Tapauksen lääkärin praktiikan harjoittaminen ei ole ollut pääomavaltaista toimintaa ja varoja ei ole tarvittu elinkeinotoiminnassa. Mielestäni tämän tapauksen perusteella tulisi myös antaa painoarvoa sijoitusvarallisuuden suhteellisen osan lisäksi sen absoluuttiseen määrään eli yritysvarallisuuden ja sijoitusvarallisuuden erotukseen. Mikäli tapauksessa yhtiön taseesta noin 90 prosenttia oli sijoitusvarallisuutta, niin silloin noin 500 000 euroa oli yritysvarallisuutta ja 4,5 miljoonaa oli sijoitusvarallisuutta. Tällöin neljän miljoonan euron arvoinen sijoitusvarallisuus jätettiin PVL 55 §:n ulkopuolelle. Ajatellaan, että 30 prosenttia yrityksen varallisuudesta on sijoitusvarallisuutta. Tämä voi tarkoittaa 300 000 euroa miljoonan varallisuudesta tai noin miljoona euroa kolmen miljoonan euron varallisuudesta taikka noin 10 miljoonaa euroa 30 miljoonan euron varallisuudesta. Ensikatsomalla tuntuu siltä, että 300 000 euron sijoitusvarallisuus ei välttämättä ole ylisuuri, mutta 10 miljoonan euron sijoitusvarallisuus tulisi mielestäni selkeästi jättää PVL 55 §:n mukaisen huojennuksen alle. Tämä huomioiden, mielestäni PVL 55 §:n soveltamisessa ei tule antaa painoarvoa pelkästään sijoitusvarallisuuden suhteelliselle osuudelle yrityksen kokonaisvaroista, vaan myös absoluuttiselle osuudelle.

Sijoitusvarallisuuden suhteellista sekä absoluuttista summaa voi perustellusti peilata myös PVL 55 §:n yritysvarallisuutta koskeviin edellytyksiin. Kysymys voi olla että, esimerkiksi onko viiden miljoonan euron arvoinen sijoitusvarallisuus tarpeellinen työpaikkojen säilymisen ja yritystoiminnan jatkuvuuden vaarantumisen kannalta sekä palveleeko kyseinen sijoitusvarallisuus yritystoimintaa. Mikäli tähän kysymykseen voidaan perustellusti vastata myöntävästi, puoltaa tämä sijoitusvarallisuuden kuulumista PVL 55 §:n alle ja päinvastoin mikäli tähän ei voida vastata myöntävästi.

Silloin kun yrityksen varallisuudesta sijoitusvarallisuus on vähäistä, tulee taseen avaaminen vain hyvin poikkeuksellisesti kysymykseen. Kun sijoitusvarallisuuden osuus on vähäistä, ollaan usein tavallisessa yrityksen sukupolvenvaihdon soveltamistilanteessa, jossa tasetta ei avata. Tämä johtuu siitä, että näissä tilanteissa PVL 55 §:n mukainen huojennus soveltuu sellaisenaan eikä lainsoveltaja voi kaikissa tapauksissa pitää perustellusti

⁶⁵ Vovan valitus KHO:n tapauksessa KHO 2018:163.

sijoitusvarallisuutta ylisuurena. Mielestäni vähäisenä määränä voitaisiin pitää monissa tapauksissa sijoitusvarallisuutta, jonka määrä on suurin piiretin yksi kolmasosa yrityksen varallisuudesta. Poikkeuksellisen perusteena taseen avaamiselle voisi tällöin sijoitusvarallisuuden korkea absoluuttinen määrä.

Mielestäni verovelvollinen voi monessa tapauksessa perustellusti todeta, että pienempi kuin huomattavan suuri sijoitusvarallisuus

1. palvelee yritystoimintaa;
2. on tarpeen työpaikkojen säilymisen kannalta ja;
3. on tarpeen yritystoiminnan jatkuvuuden turvaamisen näkökulmasta.

Pienempi kuin huomattava sijoitusvarallisuus palvelee liiketoimintaa monella tavalla. Elinkeinotoimintaa harjoittava yritys tarvitsee pääomaa elinkeinotoiminnan pyörittämiseen. Välillä yritys on voinut kerryttää pääomaa enemmän kuin tällä hetkellä tarvitsee. Tällaisesta tilanteesta huolimatta yritys monesti tulee kuitenkin jossakin vaiheessa tarvitsemaan suuremman määrän pääomaa. Suurempi määrä pääomaa voi olla tarpeen muun muassa investointien tekemiseen tulevaisuudessa. Mielestäni elinkeinotoiminnan ydinalueelle kuuluu käteisvarojen sijoittaminen sijoituskohteisiin, jos yrityksellä ei ole sillä hetkellä muuta käyttöä pääomalle. Lisäksi, vaikka elinkeinotoiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa, niin siihen kuuluu myös se, että elinkeinotoiminta hankaloituu ja on vähemmän tuottavaa, jopa tappiollista. Tästä syystä jokaisen yrityksen tulisi varautua huonompiin aikoihin myös rahallisella puskurilla. Etenkin koronaviruspandemia on osoittanut meille, että olosuhteet muuttuvat nopeasti ja liiketoiminnan normaali rahavirta saattaa tyrehtyä arvaamattoman nopeasti. Tällöin tilapäisen liiketoiminnan häiriön ylipääsemiseksi yritys tarvitsee pääomaa. Näin ollen PVL 55 §:n huojennuksen alle kuuluu erottamattomasti pienimuotoinen sijoitusvarallisuus, koska se palvelee liiketoimintaa ja kuuluu siihen. Lainsäätäjän tarkoitus työpaikkojen säilymisestä ja yritystoiminnan jatkuvuuden turvaamisesta sukupolvenvaihdoksessa puoltaa, että yrityksellä on pieni määrä sijoitusvarallisuutta. Näin ollen myös huojennuksen tulee kohdistua kaikkeen siihen varallisuuteen, mitä yritys voi joutua tarvitsemaan yritystoiminnassa.

PVL 55.1,3 §:n mukaisen kolmannen edellytyksen mukaan osakeyhtiöstä maksettavan perintöveron määrä tulee olla yli 850 euroa. Näin ollen sukupolvenvaihdosta sovelletaan

myös tapauksiin, joissa verointressi ei ole kovin suuri. Se, että Verohallinto alkaa arvioimaan mikä varallisuus on yritysvarallisuutta ja mikä ei, maksaa ja siihen menee paljon aikaa. Näin ollen Verohallinto ei voi jokaisessa yrityksen sukupolvenvaihdoksessa seikkaperäisesti tutkia, että mille kaikille varallisuus erille myönnetään huojennus. Tästä syystä Verohallinnon ei tulisi puuttua yrityksen sijoitusvarallisuuteen, ellei se ole huomattavan suuri.

PVL 55 §:n soveltaminen on kuitenkin kokonaisharkintaa, jonka vuoksi pykälän soveltamisen edellytyksenä tai sen soveltamisen vastaisena ei voida edellyttää kaikkien asioiden puoltavan tiettyyn suuntaa. Näin ollen tässä esittämiä seikkoja ei tule ajatella tyhjentävä luettelona, joiden perusteella säännöstä tulee soveltaa. Päinvastoin tästä johtuen yksittäistapauksessa tulee huomioida kaikki asian puolesta ja vastaan puhuvat seikat, jonka jälkeen kokonaisuutena voidaan arvioida, täyttyykö säännöksen edellytykset. Etenkin prosenttirajoja ei voida asettaa PVL 55 §:n soveltamisen edellytykseksi, sillä prosenttirajojen on tarkoitus olla vain suuntaa antavia. Tällainen laajaa kokonaisarvioon perustuva tulkinta on mielestäni sallittu, sillä PVL 55 §:n sanamuoto jättää tilaa tulkinnalle.

3.8 TÄYSI HUOJENNUS

PVL 55.5 §:n mukaan tilanteessa, jossa yrityksen tai sen osan luovutus 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa on osittain vastikkeellinen ja vastike on enemmän kuin 50 prosenttia käyvästä arvosta, jätetään lahjavero yrityksen osakkeista kokonaan maksuunpanematta.

Edellytykset, joiden perusteella vero jätetään maksuunpanematta kokonaan ja osittain eroavat siis hieman toisistaan. Täysi huojennus edellyttää ensinnäkin, samalla tavalla kuin osittainen huojennus, että perintöön tai lahjaan sisältyy yritys tai sen osa. Toinen yhteinen edellytys on se, että yritystoimintaa jatketaan PVL 55 pykälän edellyttämällä tavalla. Lisäksi yritysvarallisuuden käsitteen tulee täytyä. Osittainen ja täysi huojennus eroaa siinä, että täyden huojennuksen saaminen edellyttää sen, että osakeyhtiöstä maksetaan yli 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. Osittainen huojennuksen perusteella lahja- tai perintövero puolestaan lasketaan PVL 55 §:n mukaisesti laskukaavaa käyttäen. Täydellä huojennuksella tarkoitetaan sitä, että yrityksen osakkeista ei makseta ollenkaan

lahjaveroa. Näin ollen pääsääntöisesti täyden huojennuksen tapauksessa ei ole tarvetta laskea huojennettua lahjaveroa, niin kuin osittaisen huojennuksen tapauksessa.

Tästä pääsäännöstä poiketaan silloin, kun osa yrityksen varallisuudesta ei kuulu yritysvarallisuuteen. Verohallinnon ohjeen mukaan tilanteessa, jossa osakkeista maksetaan vastiketta yli 50 % niiden käyvästä arvosta, mutta osa varoista kuuluu yritysvarallisuuden ulkopuolelle, maksuunpannaan pelkästään huojennuksen ulkopuolisia varoja vastaava suhteellinen osa huojennusta edeltävästä verosta.⁶⁶ Huojennusta edeltävällä verolla ilmeisesti tarkoitetaan veroa, joka tulisi maksettavaksi ilman huojennusta. Ajatellaan että yhtiön käypä arvo on 100 000 euroa ja yhtiöstä maksetaan vastiketta 50 501 euroa, eli yli 50 prosenttia käyvästä arvosta. Huojennusta edeltävä vero on 100 000 euroa x 20 prosenttia eli 20 000 euroa. Jos huojennuksen ulkopuolisia varoja on 50 prosenttia yrityksen varallisuudesta, niin silloin maksuunpannaan 50 prosenttia huojennusta edeltävästä verosta eli 20 000 eurosta. Tällöin maksettava lahjavero kyseisestä yhtiöstä olisi 10 000 euroa. Näin ollen tällaisessa tapauksessa täysi huojennus myönnettäisiin yritysvarallisuuteen, mutta huojennuksen ulkopuolisista varoista tulisi maksaa normaalisti lahjavero käyvän arvon perusteella. Huomion arvoista on, että yritysvarallisuuden käsitettä tulee tulkita täydessä huojennuksessa samalla tavalla kuin osittaisessa huojennuksessa.

Äsken esittämäni laskukaava perustuu verohallinnon ohjeen osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa kappaleeseen 2.5.6. Mielenkiintoista on, että perintö- ja lahjaverolaissa eikä sen esitöissä tuoda ilmi kyseistä laskutapaa. Tämän lisäksi, en löytänyt laskutavan soveltamisesta oikeuskäytäntöä. Verohallinnon soveltama laskukaava perustuu kuitenkin hyvin todennäköisesti vallitsevaan oikeuskäytäntöön, sillä oikeuskäytäntö monesti muokkaa Verohallinnon ohjeistusta. Verohallinnon laskukaava on kuitenkin hyvin perusteltu, koska muuten täysi sukupolvenvaihdoshuojennus voisi johtaa PVL 55 §:n tarkoituksen vastaisiin lopputuloksiin. Tätä on mielestäni perusteltua tarkastella esimerkin kautta. Ajatellaan, että yhtiön käypä arvo on 100 000 euroa ja 90 % prosenttia yrityksen varallisuudesta on sijoitusvarallisuutta. Mikäli koko varallisuus katsottaisiin yritysvarallisuudeksi, tämän yhtiön sukupolvenvaihdos olisi täysin veroneutraali, jos siitä maksettaisiin 50 001 euroa. Näin ollen 49 999 euron lahjasta ei tulisi maksaa ollenkaan

⁶⁶ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

perintö- tai lahjaveroa. Tällainen tulkinta olisi selvästi PVL 55 §:n vastainen. Tällä perusteella on helppo todeta, että Verohallinnon esittämä laskutapa on PVL 55 §:n tarkoituksen mukainen ja oikea tulkinta.

4 HUOJENNUKSEN LASKEMINEN

Edellisessä luvussa sivuttiin jo huojennuksen laskemista täyden huojennuksen osalta. Osittaisen huojennuksen laskeminen on huomattavasti monimutkaisempi prosessi, jonka vuoksi sitä on perusteltua käydä läpi omassa luvussa. Tässä luvussa huojennuksella tarkoitetaan nimenomaan osittaista huojennusta.

Perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä säädetään huojennuksen edellytysten lisäksi siitä, miten verohuojennus lasketaan. Tästä poikkeussäännöksestä huolimatta yrityksestä maksettavan perintö- tai lahjaveron määrittämisessä lähdetään liikkeelle ensin normaalin perintöveron laskemisella. Vasta tämän jälkeen arvioidaan PVL 55 §:n soveltumisen edellytyksiä. Mikäli soveltumisen edellytykset, kuten esimerkiksi tässä tutkimuksessa käsitelty yrityksen käsite, täyttyvät, voidaan siirtyä sukupolvenvaihdoshuojennuksen laskemiseen. Huojennusta laskettaessa tulee myös huomioida se, että koskeeko huojennus yrityksen kaikkia varoja, vai onko osa varoista yritysvarallisuuden käsitteen ulkopuolella, jolloin kyseisiin varoihin ei myönnetä huojennusta. Huojennus tehdään perintö- ja lahjaverolain määrittämällä laskukaavalla.

PVL 55 §:n mukaan maksuunpanematta jätettävän veron osan laskemiseksi vähennetään tämän lain mukaan määrätystä verosta vero, joka perintöosuudesta tai lahjasta olisi määrättävä, jos maatalan maatalousmaa ja sitä vastaava CAP-maatilatukioikeus, rakennukset, rakennelmat, koneet, kalusto ja laitteet sekä niihin kohdistuvat velat samoin kuin muuhun yritykseen kuin maatalaan kuuluva yritysvarallisuus arvostettaisiin määrään, joka vastaa 40 prosenttia verovelvollisuuden alkamista edeltäneeltä vuodelta toimitettavassa tai toimitetussa tuloverotuksessa noudatettavien tai noudatettujen, varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 3 ja 4 luvun mukaisten perusteiden mukaisesta määrästä. Osakeyhtiön yritysvarallisuus arvostetaan määrään, joka vastaa 40 prosenttia mainitun lain 4 ja 5 §:n mukaisten perusteiden mukaan lasketusta määrästä.

Varat, joita ei lueta nettovarallisuuteen, arvostetaan seuraavasti:

- 1) maatalaan kuuluva metsä 40 prosenttiin sen varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 7 §:n mukaisesta arvosta;
- 2) maatalan asuinrakennus ja metsätalouden tuotantorakennuksen rakennuspaikka 40 prosenttiin varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 5 luvun mukaisten perusteiden mukaisesta määrästä;
- 3) metsätalouden tuotantorakennukset, koneet ja laitteet 40 prosenttiin niiden verotuksessa poistamatta olevasta hankintamenosta; ja
- 4) muut varat 40 prosenttiin niiden käyvästä arvosta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu erotus tai, jos se on suurempi kuin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun perintö- ja lahjaveron 850 euron ylimenevä osa, viimeksi mainittu määrä jätetään maksuunpanematta.

Verohallinnonohjeen mukaan arvostamislain 4 ja 5 §:ssä säädetään osakeyhtiön osakkeen vertailuarvon laskemisesta, joten spv-arvo on yleensä 40 prosenttia osakkeen vertailuarvosta. Svp-arvon laskemisessa käytetään lähtökohtaisesti osakkeen vertailuarvoa sellaisenaan, jos yhtiön omaisuusmassassa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia eikä asiassa ole ryhdytty toimiin pelkästään veroedun saamiseksi.⁶⁷

Edellä mainitun monimutkaisen pykälä viidakon perusteella on laskettava ensin osakeyhtiön osakkeen vertailuarvo. Sitten osakkeen spv-arvo lasketaan niin, että osakeyhtiön yritysvarallisuus arvostetaan määrään, joka vastaa 40 % vertailuarvosta. Arvostamislain 5 §:n mukaan muun kuin julkisesti noteeratun yhtiön osakkeen vertailuarvo lasketaan noudattaen matemaattisen arvon laskemista koskevia säännöksiä 2–5 momentissa säädetyin poikkeuksin. Vertailuarvoa laskettaessa nettovarallisuudesta vähennetään tilikaudelta jaettavaksi päätetty osinko.

Vertailuarvo saa olla enintään 50 prosenttia edellisen vuoden vertailuarvoa korkeampi. Jos edellisen vuoden vertailuarvo on nolla, katsotaan vertailuarvoksi verovuoden ja edellisen

⁶⁷ Verohallinto 2020, kpl 2.5.5.

vuoden vertailuarvon keskiarvo. Verovuoden aikana tapahtunut osakepääoman korottaminen ja alentaminen, yhtiön osakkeiden lunastaminen ja muu hankkiminen ja luovuttaminen sekä osakkeen nimellisarvon tai kirjanpidollisen vasta-arvon muutos otetaan osakkeen vertailuarvoa laskettaessa huomioon, jos uusmerkinnässä osakkeiden merkintäaika on päättynyt tai osakkeet on hankittu tai luovutettu ennen verovuoden loppua taikka jos muu muutos on merkitty kaupparekisteriin ennen verovuoden päättymistä. Yhtiön nettovarallisuus lasketaan tällöin siten, että nettovarallisuuteen lisätään yhtiöön tullut uusi maksullinen pääoma ja osakkeiden luovutuksessa saatu määrä sekä vähennetään osakepääoman alentamisen ja osakkeiden lunastamisen ja hankkimisen vuoksi yhtiön osakkaille maksettu määrä. Osakkeen vertailuarvo saadaan jakamalla uusi nettovarallisuus osakkeiden uudella lukumäärällä.

Vertailuarvon sekä spv-arvon lisäksi on laskettava osakeyhtiön käypä arvo, jotta perintöveron huojennettu määrä saadaan laskettua. Verohallinnon ohjeen varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa mukaan osakeyhtiön osakkeen käypä arvo määritetään ensisijaisesti saman yhtiön osakkeista maksettujen kauppahintojen perusteella. Käyvän arvon määrittäminen vertailuluovutusten perusteella ei kuitenkaan aina tule kysymykseen. Tämä johtuu siitä, että julkisesti noteeraamattomien yhtiöiden osakkeilla ei välttämättä käydä säännöllisesti kauppaa, jonka vuoksi ei ole olemassa luotettavaa tietoa vertailuluovutuksista. Silloin kun vertailuluovutuksia löytyy, käyvän arvon määrittäminen on helpompaa kuin muita menetelmiä käyttämällä.

Muita vaihtoehtoja käyvän arvon määrittämiseen on muun muassa substanssiarvo ja tuottoarvo. Näitä menetelmiä käyttämällä arvon määrittäminen on kaavamaisista, eikä yrityksen omalaatuisuuden huomioiminen ole mahdollista. Lisäksi arvio on yleensä varovainen arvio yrityksen käyvästä arvosta. Liiketaloudessa on kehitetty paljon muitakin menetelmiä arvon määrittämiselle. Perintöverotuksessa ei ole määrätty, mitä menetelmää tulisi käyttää. Tarkoituksenmukaista on valita se menetelmä, jolla saadaan käypä arvo parhaiten määritettyä. Kun yrityksen käypä arvo määritetään substanssi- ja tuottoarvon perusteella, on kaksi vaihtoehtoista laskutapaa. Silloin kun tuottoarvo on suurempi kuin substanssiarvo, käypä arvo on tuottoarvon ja substanssi arvon keskiarvon määrä. Jos taas substanssiarvo on suurempi tai yhtä suuri kuin tuottoarvo, käypä arvo on yhtiön

substanssiarvon määrä.⁶⁸ Kun on saatu laskettua osakeyhtiön vertailuarvo, spv arvo ja käypäarvo, tulee laskea perintö tai lahjavero käyvälle arvolle sekä spv-arvolle.

Edellä mainittu laskutapa on pääsääntö yrityksen sukupolvenvaihdoksessa. Laskutapaa täytyy hieman modifioida tilanteessa, jossa osa yrityksen varallisuudesta jää huojennuksen ulkopuolelle. Käypää arvoa sekä vertailuarvoa laskettaessa, perintö- ja lahjaverolain 55 §:n yritysvarallisuuden ulkopuolelle jäävät varat on jätettävä pois laskusta. Ulkopuolelle jäävien varojen osalta noudatetaan perintö- ja lahjaverolain 9 §, jonka mukaan perintöveron perusteeksi pannaan se käypä arvo, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa.

Tässä herää kysymys, ohjaako yrityksen varallisuuden jakaminen yritysvarallisuuteen sekä sen ulkopuolelle käyvän arvon määrittämisen tapaa. Käypä arvon määritetään pääsääntöisesti toteutuneiden osakkeiden kauppohen perusteella. Mielestäni tämä malli käyvän arvon määrittämiseen ei ole mahdollinen mainitussa tilanteessa. Tämä johtuu siitä, että toteutuneissa osakekaupoissa ostaja on arvioinut osakeyhtiön arvon kokonaisuudessaan. On vaikeaa arvioida sitä, mitä ostaja olisi pitänyt osakeyhtiön arvona ilman tiettyä omaisuutta, esimerkiksi sijoitusvarallisuuteen kuuluvia kiinteistöjä. Näin ollen mielestäni tilanteessa, jossa tase jaetaan, olisi järkevämpää laskea osakeyhtiön käypä arvo substanssi- ja/tai tuottoarvon perusteella.

Verohallinnon ohjeen mukaan, jos jotakin osaa yhtiön varoista ei pidetä huojennettavana yritysvarallisuutena tai lahjanluonteisessa kaupassa annetaan yhtiön ohella muuta omaisuutta, jaetaan huojennettavan ja huojennuksen ulkopuoliseen osaan omaisuuden käypien arvojen suhteessa. Huojennuksen ulkopuoliseen omaisuuteen kohdistuvaa suhteellista osuutta huojennusta edeltävästä lahjaverosta ei huojenneta. Huojennus siis koskee huojennettavaan omaisuuteen kohdistuvaa suhteellista osaa lahjaverosta.⁶⁹

Verohallinnon ohjeen mukaan huojennuksen ulkopuoliset varat arvostetaan käypään arvoon, jonka jälkeen kyseiset varat poistetaan yhtiön nettovarallisuudesta. Tämän jälkeen

⁶⁸ Verohallinto, Varojen arvostaminen 2020, kpl 5.4

⁶⁹ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

huojennuksen alainen osa varoista arvostetaan spv-arvoon. Huojennuksen jälkeen maksuunpantava vero lasketaan näin saadusta huojennuksen ulkopuolisen varojen käyvän arvon ja huojennuksen piiriin kuuluvien varojen spv-arvon summasta ⁷⁰. Spv-arvon laskemiseksi vertailuarvoa tulee oikaista siten, että yritysvarallisuuden ulkopuolisia varoja ei oteta mukaan laskuun. Oikaistu vertailuarvo tulee arvostaa 40 %:iin, jolloin saadaan huojennettavien varojen spv-arvo. ⁷¹ Tähän spv-arvoon lisätään yritysvarallisuuden ulkopuoliset varat käyvän arvon mukaisena. Lopuksi summasta lasketaan perintö- tai lahjaveron määrä.

Verohallinto on antanut ohjeet, miten PVL 55 §:n mukainen huojennus lasketaan tilanteessa, jossa yrityksen koko varallisuudelle myönnetään huojennus sekä tilanteelle, jossa huojennus myönnetään vain yritysvarallisuudelle. Jotta laskukaavojen hahmottaminen olisi helpompaa, on mielestäni perusteltua esittää esimerkkilaskelmat.

Esimerkki 1 Oy:ssä on kyse ns. normaalista tapauksesta, jossa huojennus myönnetään yrityksen koko varallisuudelle. Laskukaava noudattaa Verohallinnon ohjeen mukaista laskukaavaa. ⁷²

Esimerkki 1 Oy
Yhtiön käypä arvo on 2 000 000 EUR
Yhtiön vertailuarvo on 1 500 000 EUR
Yhtiön spv-arvo on 40 % vertailuarvosta
$1\,500\,000 \times 40\% = 600\,000 \text{ EUR}$
Perintö/lahjavero käyvästä arvosta on
$2\,000\,000 \text{ EUR} \times 16,9\% = 339\,700 \text{ EUR}$

⁷⁰ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

⁷¹ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

⁷² Verohallinto 2020, kpl 2.5.6.

Perintö/lahjavero spv-arvosta
$600\,000\text{ EUR} \times 14,3\% = 85\,700\text{ EUR}$
Erotus 1 käyvän arvon vero - spv-arvon vero
Erotus 2 käyvän arvon vero - 850 EUR
Erotus 1 = 254 000 EUR
Erotus 2 = 338 850 EUR
Erotuksista pienempi, eli tässä tapauksessa
erotus 1 vähennetään käyvän arvon perus-
teella määrättävästä verosta, jolloin veroa
tulee maksaa 85 700 EUR. Tämä luku on
sama kuin spv-arvosta laskettu vero.

Tässä esimerkissä perintöveroa olisi pitänyt maksaa ilman huojennusta noin. 340 000 euroa. Huojennuksen jälkeen verotettava määrä oli enää noin 86 000 euroa. Näin ollen huomataan, että huojennuksella voi olla tapauksesta riippuen todella suuri merkitys.

Esimerkki 2 Oy:ssä on kyse tilanteesta, jossa 500 000 euroa yhtiön varallisuudesta ei kuulu PVL 55 §:n verohuojennuksen piiriin. Huojennuksen alle kuuluu 1 500 000 euroa yhtiön varallisuudesta. Laskukaava noudattaa verohallinnon ohjeen mukaista kaavaa.⁷³

Esimerkki 2 Oy
Yhtiön käypä arvo on 2 000 000 EUR
Yhtiön vertailuarvo on 1500 000 EUR
Perintö/lahjavero käyvästä arvosta on
$2\,000\,000 \times 16,9\% = 339\,700\text{ EUR}$

⁷³ Verohallinto 2020, kpl 2.5.6

Huojennuksen ulkopuolinen käypä arvo 500 000 EUR
Huojennuksen ulkopuolelle jää 50% eli 169 850 EUR
Yhtiön oikaistu vertailuarvo on 900 000 EUR
Yhtiön spv-arvo on 40 % vertailuarvosta
$900\,000\text{ EUR} \times 40\% = 360\,000\text{ EUR}$
Vero lasketaan huojennuksen ulkopuolisten varojen
käyvän arvon ja huojennuksen piiriin kuuluvien
varojen spv-arvon summasta
$1\,000\,000\text{ EUR} + 360\,000\text{ EUR} = 1\,360\,000\text{ EUR}$
Perintöveron määrä $1\,360\,000 \times 16,9\% = 230\,000$

Tässä esimerkissä 2 ilman huojennusta verotettava määrä olisi ollut noin 340 000 euroa ja huojennuksen jälkeen verotettava määrä oli noin 230 000 euroa. Kun tätä vertaa esimerkkiin 1, missä verotettava määrä oli vain 84 000 euroa, huomataan, että yritysvarallisuuden käsitteen määrittelyssä on myös käytännön tasolla iso merkitys. Mikäli yrityksen varallisuutta ei olisi jaettu yritysvarallisuuteen ja sen ulkopuolelle, esimerkki 2 tapauksessa iso osa PVL 55 §:n verotuesta olisi mennyt väärään osoitteeseen ja verovelvollinen olisi saanut perusteetta epäoikeudenmukaista veroetua. Samoin, mikäli huojennus myönnettäisiin yritysvarallisuuden ohella myös sijoitusvarallisuudelle, asettaisi tämä tulkinta erilaiseen asemaan sellaiset henkilöt, jotka perivät tai saavat lahjaksi pelkästään sijoitusvarallisuutta omistavan osakeyhtiön, jolle ei myönnetä sukupolvenvaihdoshuojennusta.

5. MAKSUAJAN PIDENTÄMINEN

5.1 JOHDANTO

PVL 55§:n mukaisen huojennuksen lisäksi sukupolvenvaihdosta pyritään helpottamaan myös maksuajan pidennyksellä. Maksuajan pidennys on perusteltua tuoda esille tässä

tutkimuksessa ensinnäkin siksi, että se antaa on verovelvolliselle merkittävää helpotusta sukupolvenvaihdokseen. Ja toiseksi siitä syystä, että maksuajan pidentämisen soveltamisessa voi joutua tehdä rajanvetoa yritysvarallisuuden käsitteen ympärillä. Kun sukupolvenvaihdoksesta johtuva verorasitus jakautuu monelle eri vuodelle, on tämän rasituksen vaikutus yrityksen toimintaan huomattavasti pienempi.

5.2 LAKIPERUSTA

PVL 56 §:n mukaan veron maksuaikaa voidaan pidentää. PVL 56.1 §:n mukaan, jos maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on 1 700 euroa tai enemmän ja jos 55 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainitut edellytykset ovat olemassa, tämän veron osan maksuaikaa pidennetään verovelvollisen ennen verotuksen toimittamista Verohallinnolle tekemästä pyynnöstä.

PVL 56.2 §:n mukaan vero, jonka maksamiseen on myönnetty pidennystä 1 momentin mukaan, kannetaan yhtä suurina, vähintään 850 euron määräisinä vuotuiserinä enintään kymmenen vuoden aikana. Tarkempia säännöksiä veron kantamisesta erissä annetaan valtiovarainministeriön asetuksella. Pidennetyltä maksuajalta ei peritä korkoa.

PVL 56.3 §:n mukaan, jos verovelvollinen luovuttaa pääasiallisen osan edellä tarkoitettusta maatilasta, muusta yrityksestä tai sellaisen osasta, Verohallinto määrää kaikki vielä tällöin maksamatta olevat maksuerät kannettaviksi seuraavan kantoerän yhteydessä.

5.3 MENETTELY

Mikäli edellytykset sukupolvenvaihdokselle on olemassa, saa verovelvollinen myös pidennetyn maksuajan lahja- ja perintöverolle. Sääntely eroaa kuitenkin siinä, että maksuunpantavan lahjaveron määrä on oltava 1700 euroa tai enemmän, kun verohuojennukseen riittää 850 euron suuruinen vero. Samoin kuin verohuojennuksen saaminen, maksuajan myöntäminen edellyttää sitä, että verovelvollinen vaatii verohallinnolta maksuajan pidentämistä ennen perintö- tai lahjaverotuksen toimittamista.

Maksuajan pidennys järjestetään niin, että vero maksetaan yhtä suurina erinä kerran vuodessa kymmenen vuoden ajan. Mikäli maksettava vero on 10 000 euroa, niin vuosittainen määrä on 1000 euroa. Kymmenen vuoden maksuajan saa, mikäli vero on

vähintään 8500 euroa, sillä yksittäisen vuosierän määrä on minimissään 850 euroa.⁷⁴ Halutessaan verovelvollinen voi maksaa veron maksuaikataulua nopeammin. Veroviranomaisen määräämistä poikkeavista maksuaikataulusta on syytä sopia erikseen veroviranomaisen kanssa ja pyytää oikean suuruiset maksulaput.⁷⁵

PVL 56.2 §:n mukaisesti pidennetyltä maksuajalta ei peritä korkoa. Tällä on käytännössä hyvin suuri merkitys verovelvollisen kannalta. Tämän takia, maksuajan pidennystä on kannattavaa pyytää joka tapauksessa, vaikka sille ei olisi tarvetta. Etenkin, kun verovelvollinen voi myöhemmin maksaa verovelkansa nopeammalla aikataululla.

Yritysvarallisuuden ulkopuolelle kuuluvien yhtiön varojen osalta ei voida soveltaa maksuajan pidennystä.⁷⁶ Mikäli verohuojennuksen osalta on tehty taseaukaisu ja eroteltu yritysvarallisuus ja sen ulkopuolelle kuuluvat varat, voidaan maksuajan osalta käyttää samaa erottelua. Yritysvarallisuuden ulkopuolelle kuuluvien varojen lahja- tai perintöveroon ei voida siis hakea maksuajan pidennystä, vaan ne tulee maksaa kokonaisuudessaan määrättynä päivänä.

5.4 HAKEMINEN

Suosittelavaa on, että verovelvollinen pyytää maksuajan pidennystä samaan aikaan kun verohuojennusta. Maksuajan pidennyksen myöntäminen edellyttää, että verovelvollinen jättää kirjallisen pyynnön verohallinnolle, ennen kuin perintö- tai lahjaverotus toimitetaan. Maksuajan pidennystä voi vaatia esim. Perukirjassa, lahjaveroilmoituksessa tai ilmoituksen erillisessä liitteessä.⁷⁷

6 TUTKIELMAN YHTEENVETO

Tutkielmassa olen oikeuslähteiden pohjalta pyrkinyt antamaan suuntaa antavia tulkintaohjeita siihen, miten yrityksen sekä yritysvarallisuuden käsitettä tulisi soveltaa PVL 55 §:n mukaisessa yrityksen sukupolvenvaihdoksessa.

⁷⁴ Verohallinto 2020, kpl 2.5.8.

⁷⁵ Juusela – Tuominen, kpl Maksuajan pidentäminen.

⁷⁶ Verohallinto 2020, kpl 2.5.8.

⁷⁷ Juusela – Tuominen, kpl Huojennusten hakeminen.

PVL 55 §:n mukaisena yrityksenä pidetään pääsääntöisesti yritystä, jolla on operatiivista ja vakiintunutta liiketoimintaa, työsuhteessa oleva henkilöstö ja jonka varallisuus koostuu pääasiassa elinkeinotoimintaa palvelevasta varallisuudesta. Puolestaan PVL 55 §:n mukaisena yrityksenä ei pidetä yritystä, jonka varallisuus koostuu pääasiassa sijoitusvarallisuudesta.

PVL 55 §:n mukaisen yritysvarallisuuden ydinalueelle kuuluu elinkeinotoimintaa palveleva ja elinkeinotoiminnassa käytössä oleva varallisuus. Yritysvarallisuuden tulee olla tarpeellista liiketoiminnan jatkuvuuden ja työpaikkojen säilymisen kannalta. Yritysvarallisuuden ulkopuolelle voitaisiin katsoa varallisuus, jota ilman yritystoiminta jatkuisi täysin normaalisti, ja jota yritys ei tule tarvitsemaan yritystoimintaa varten sekä varallisuus, joka ei palvele yritystoimintaa. Yritysvarallisuuden ulkopuolelle kuuluu siis sijoitusluonteinen varallisuus.

Tulkintaohjeiden heikkous on siinä, että ne eivät anna verovelvolliselle takeita siitä, miten yksittäistapauksessa PVL 55 §:n yritysvarallisuuden käsitettä tullaan soveltamaan. Paremman tiedon puuttuessa, niistä on kuitenkin apua monessa tilanteessa. Tulkintaohjeet ovat heikkoja tiukoissa rajanveto tilanteissa, mutta soveltamisen ydinalueelle tai selkeästi sen ulkopuolelle kuuluvissa tilanteissa tulkintaohjeiden perusteella voi ennakoida tulevaa lainsoveltamista.

PVL 55 §:n keskeisin vahvuus perustuu siihen, että pykälän sanamuoto mahdollistaa laajan liikkumavaran lainsoveltajalle. Tällöin yksittäistapauksessa voidaan ottaa huomioon tapauksen erityispiirteet ja myöntää huojennus vain yritysvarallisuutta koskevalle osuudelle. PVL 55 §:n heikkous on puolestaan se, että ilman selkää julkaistua oikeuskäytäntöä, verovelvollisen on vaikea arvioida etukäteen, mikä on PVL 55 §:n tämänhetkinen soveltamisala. Verohallinto on hienosti helpottanut tätä tilannetta, julkaisemalla seikkaperäistä ohjeistusta yrityksen sukupolvenvaihdoksesta. Sitä seuraamalla verovelvollinen voi monissa tilanteissa saada selville yrityksen sukupolvenvaihdosta koskevan lain sisällön. Loppupeleissä KHO ei ole kuitenkaan millään tavalla sidottu verohallinnon ohjeisiin. Verohallinnon ohjeet muuttuvatkin KHO:n käytännön perusteella.

Vallan kolmijako-opin perusteella eduskunta säätää lait. Tuomivallan tehtävä on soveltaa näitä lakeja. PVL 55 §:n osalta mielestäni tämä peruslähtökohta ei ole täysin toteutunut, sillä tuomiovalta on harjoittanut tuomioistuinaktivismia. Tuomioistuinaktivismilla tarkoitetaan sitä, että tuomioistuimet luovat oikeutta antamiensa päätösten perusteella.⁷⁸ Tällöin tuomioistuimet ovat astuneet eduskunnan tontille säätämään lakeja. Tämä on vallan kolmijako-opin vastaista. Mielestäni eduskunnan tulisi palata omalle tontille ja lisätä PVL 55 §:n yritysvarallisuuden käsitettä avaava kohta. Samalla hallituksen esityksessä olisi syytä tarkentaa käsitteen sisältöä, jotta yritysvarallisuuden käsitteen ympärillä oleva epävarmuutta saataisiin vähennettyä niin paljon kuin mahdollista.

⁷⁸ Saukkonen, kpl 3.8.